

Briselē, 9.4.2019.
COM(2019) 175 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

**EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO
LIETU KOMITEJAI, REĢIONU KOMITEJAI UN EIROPAS INVESTĪCIJU
BANKAI**

Ceturtais ziņojums par enerģētikas savienības stāvokli

I. IEVADS

Junkera Komisijas enerģētikas savienības projekta¹ mērķis bija nodrošināt ES patērētājiem drošu, ilgtspējīgu, konkurētspējīgu un cenas ziņā pieejamu enerģiju, pamatīgi pārveidojot Eiropas enerģētikas un klimata rīcībpolitiku. Tas arī iemiesoja apņemšanos padarīt ES par pasaules līderi atjaunojamo energoresursu jomā, likt energoefektivitāti pirmajā vietā un turpināt vadīt globālos centienus cīņā pret klimata pārmaiņām. Četrus gadus vēlāk enerģētikas savienība ir kļuvusi par realitāti. Ar spēcīgu Eiropas Parlamenta, dalībvalstu un ieinteresēto personu atbalstu enerģētikas savienība vairākos būtiskos veidos ir padarījusi Eiropu noturīgāku un ir pilnībā modernizējusi Eiropas enerģētikas un klimata rīcībpolitiku.

Pirmkārt, ir izstrādāts visaptverošs un juridiski saistošs satvars Parīzes nolīguma mērķu sasniegšanai, kas vienlaikus palīdzēs modernizēt Eiropas ekonomiku un rūpniecību. Enerģētikas savienība ietver pārvaldības satvaru, kas ļaus dalībvalstīm un Eiropas Komisijai sadarboties, lai izstrādātu rīcībpolitikas un pasākumus, kas nepieciešami, lai sasniegtu mūsu klimata un enerģētikas mērķus. Tā arī ir cieši integrēta plašākā ES prioritāšu satvarā. Enerģētikas savienība palīdz sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus un īstenot aprites ekonomiku un gaisa kvalitātes programmas. Tā ir cieši saistīta ar rīcībpolitikām, ar kurām īsteno kapitāla tirgu savienību, digitālo vienoto tirgu, Jauno prasmju programmu Eiropai, Investīciju plānu Eiropai un drošības savienību.

Otrkārt, šī visaptverošā pieeja, kas izmantota enerģētikas savienības projektā, ir ļāvusi ES nospraust 2030. gadam skaidrus un vērienīgus mērķrādītājus attiecībā uz atjaunojamo enerģiju un energoefektivitāti. Tā ir ļāvusi ES izstrādāt tikpat vērienīgas tīras mobilitātes rīcībpolitikas, jo īpaši attiecībā uz jaunu vieglo automobiļu, autofurgonu un kravas automobiļu emisijām. Tā ir arī nodrošinājusi stabilu pamatu centieniem panākt modernu un plaukstošu klimatneitrālu ekonomiku līdz 2050. gadam. Eiropas Komisijas 2050. gada redzējumā² ir izklāstīts nākotnes klimata un enerģētikas rīcībpolitikas satvars, kas Eiropu virzīs uz klimatneitralitāti, vienlaikus nodrošinot būtiskus ieguvumus ekonomikai un cilvēku dzīves kvalitātei³.

Treškārt, enerģētikas savienība nodrošina pilnībā šā brīža prasībām atbilstošu regulatīvo satvaru apvienojumā ar redzējumu par to, kādas rīcībpolitikas būs vajadzīgas periodā līdz 2050. gadam. Tas sniedz noteiktību, kas nepieciešama kvalitatīvām, inovatīvām investīcijām, ar kurām tiks modernizēta ES ekonomika un radītas darbvietas uz vietas. ES šodien ir vairāk nekā 4 miljoni “zaļo darbvietu”, un enerģētikas pārkārtošana neapšaubāmi paver iespējas šo skaitli palielināt. Vairāk zaļo darbvietu tiks izveidotas ar ES investīcijām, kas tiks sekmētas ar kohēzijas politikas fondiem, pētniecības un inovācijas fondiem, Junkera plānu un Eiropas Komisijas nesenajām ilgtspējīga finansējuma iniciatīvām. Enerģētikas savienība atbalsta Eiropas industriālo konkurētspēju, veicinot inovācijas, kas rada globālas pirmiesācēja priekšrocības. Enerģētikas savienība

¹ Pamatstratēģija spēcīgai Enerģētikas savienībai ar tālredzīgu klimata pārmaiņu politiku, COM(2015) 080 final, 2015. gada 25. februāris.

² “Tīru planētu – visiem! Stratēģisks Eiropas ilgtermiņa redzējums par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku” (COM (2018) 773 final), 2018. gada 28. novembris.

³ Sk. arī *10 trends reshaping climate and energy*, European Political Strategy Centre, 2018. gada 3. decembris. https://ec.europa.eu/epsc/sites/epsc/files/epsc_-_10_trends_transforming_climate_and_energy.pdf.

veicina arī Eiropas vērtību ķēžu izveidi kritiskos un jaunizveidotos sektoros (piem., akumulatoru un ūdeņraža sektorā).

Ceturtkārt, enerģētikas savienības uzmanības centrā ir iekšējā enerģijas tirgus padziļināšana, kas ir ļoti svarīgi, lai apgādātu visus iedzīvotājus ar drošu, ilgtspējīgu, konkurētspējīgu un cenas ziņā pieejamu enerģiju. Investīcijas viedā infrastruktūrā, ietverot pārrobežu starpsavienojumus, un kopīgi pasākumi, ar kuriem novērš un pārvalda iespējamus traucējumus, ir palielinājuši energoapgādes drošību un uzlabojuši ES energosistēmas vispārējo noturību pret ārējiem enerģētiskajiem satricinājumiem. Šīs investīcijas ir arī sagatavojušas ES elektrotīklu mainīgajai energosistēmai. Vienlaikus nesenās izmaiņas elektroenerģijas tirgus modelī padarīs piekļuvi tirgum konkurētspējīgāku, nodrošinās atjaunojamo energoresursu izmaksefektīvu integrāciju un pavērs lielākas izdevības patērētājiem, kas tirgum varēs piedāvāt pašu saražoto enerģiju un elastību.

Piektkārt, līdztekus regulatīvajam satvaram Eiropas Komisija ir izstrādājusi veicinošu atbalsta pasākumu satvaru, ar kuru risinās sociālos, industriālos un citus problēmjautājumus. Šo pasākumu mērķis ir iespēcināt iedzīvotājus, uzņēmumus, pilsētas un novatorus, lai tie uzņemtos aktīvu lomu enerģētikas pārkārtošanā. Eiropas Komisijas uzsāktās jaunās pieejas ir izrādījušas rezultatīvas, proti, tās palīdzējušas izveidot Eiropas akumulatoru industriju, tās ir palīdzējušas pārkārtoties ogļu ieguves reģioniem un ir devušas pilsētām līdzekļus un motivāciju izvērst klimatiskās un enerģētiskās darbības. Veicinošajam satvaram būs izšķiroša nozīme, lai mobilizētu investīcijas, kas ir nepieciešamas, lai pilnīgi izmantotu enerģētikas pārkārtošanas sniegtās priekšrocības un lai nodrošinātu, ka pārkārtošanās ir visiem taisnīga un sociāli pieņemama. Par šo izmaiņu sociālo ietekmi rīcībpolitiskajā procesā jādomā jau no paša sākuma, nevis procesa nobeidumā.

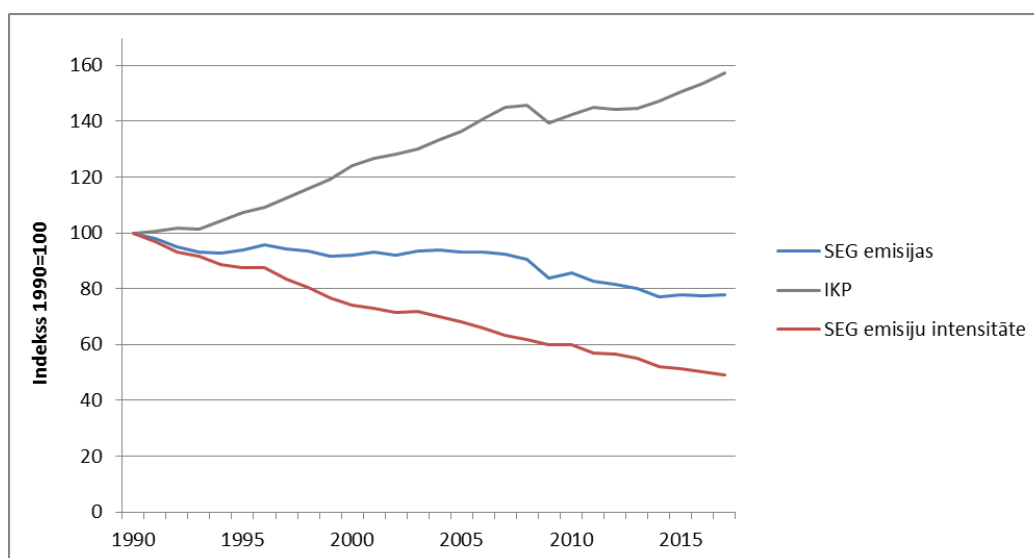
Visbeidzot, enerģētikas savienība ir devusi iespēju ES paust vienotu nostāju starptautiskajā arēnā. ES sekmīgi uzņēmās līderību klimata jomā, ieņemot galveno lomu Parīzes nolīguma sarunās, nodrošinot, ka nolīgums stājās spēkā rekordīsā laikā, un īstenojot nolīgumu saskaņā ar 2018. gada decembrī pieņemto Katovices noteikumu kopumu. Šajā procesā ES uzticamību pierāda konkrēta rīcība un fakts, ka ir pieņemta visa to tiesību aktu pakete, kas vajadzīgi, lai izpildītu 2030. gada saistības saskaņā ar Parīzes nolīgumu. Saskaņā ar stingro apņemšanos īstenot multilaterālismu ES vienotība un apņemība ir bijusi ļoti svarīga, lai saglabātu starptautisko uzticēšanos klimata režīmam, ņemot vērā līderības iztrūkumu, kas iestājās pēc 2017. gada, ASV izstājoties no šī režīma. Eiropa ir turpinājusi cieši sadarboties ar starptautiskajiem partneriem klimata un enerģētikas rīcībpolitiku sakarā. Piemēram, tā strādāja kopā ar Ķīnu, lai 2017. gadā darbu uzsāktu valsts mēroga emisijas kvotu tirdzniecības sistēma.

Līdz ar šī mūsdienīgā klimata un enerģētikas rīcībpolitikas pārvaldības satvara stingru iedibināšanu Eiropas līmenī, dalībvalstis tagad strādā pie savu nacionālo rīcībpolitiku integrēšanas un pilnveidošanas. Enerģētikas savienība nodrošina, ka visas dalībvalstis virzās uz priekšu kopā, jo tās ir vienojušās līdz 2019. gada beigām pabeigt savus nacionālos enerģētikas un klimata plānus. Šo plānu pamatā būs valstu sabiedriskās apspriešanas un Eiropas Komisijas atsauksmes par sākotnējiem projektiem, ko visas dalībvalstis tagad ir oficiāli iesniegušas. Vienotais satvars veicina savstarpēju mācīšanos un ļauj maksimāli izmantot izdevības, ko paver reģionālā sadarbība. Tas arī paredz principu “mācīties darot”, jo enerģētikas savienība plāno noteikt regulārus atskaites punktus rīcībpolitiku pārskatīšanai un kopīgai uzlabošanai. Šā iteratīvā dialoga pārvaldība būs galvenais uzdevums 2019. gadā, un tas būs būtisks elements, kā nodrošināt, ka enerģētikas savienība kolektīvi realizē savas priekšrocības.

Papildus enerģētikas un klimata rīcībpolitikām enerģētikas savienība paredz arī Eiropas tautsaimniecības strukturālu modernizāciju. Tā veicina enerģijas un resursu izmantojuma strukturālās reformas visos galvenajos sektoros: enerģētika, kam ir centrālā loma, ēku sektors, transports, rūpniecība, lauksaimniecība un zemes izmantošana vispārīgi. Enerģētikas savienība ir arī investīciju stratēģija, kas pozitīvi ietekmē ekonomiku un nodarbinātību, un tā ņem vērā savu ietekmi uz mazaizsargātiem reģioniem un cilvēkiem. Koncentrējoties uz energoefektivitāti un vietējiem energoresursiem, tā stiprinās ES pozīciju pasaules tirgos.

II. TENDENCES UN RĪCĪBPOLITISKIE NOVĒROJUMI

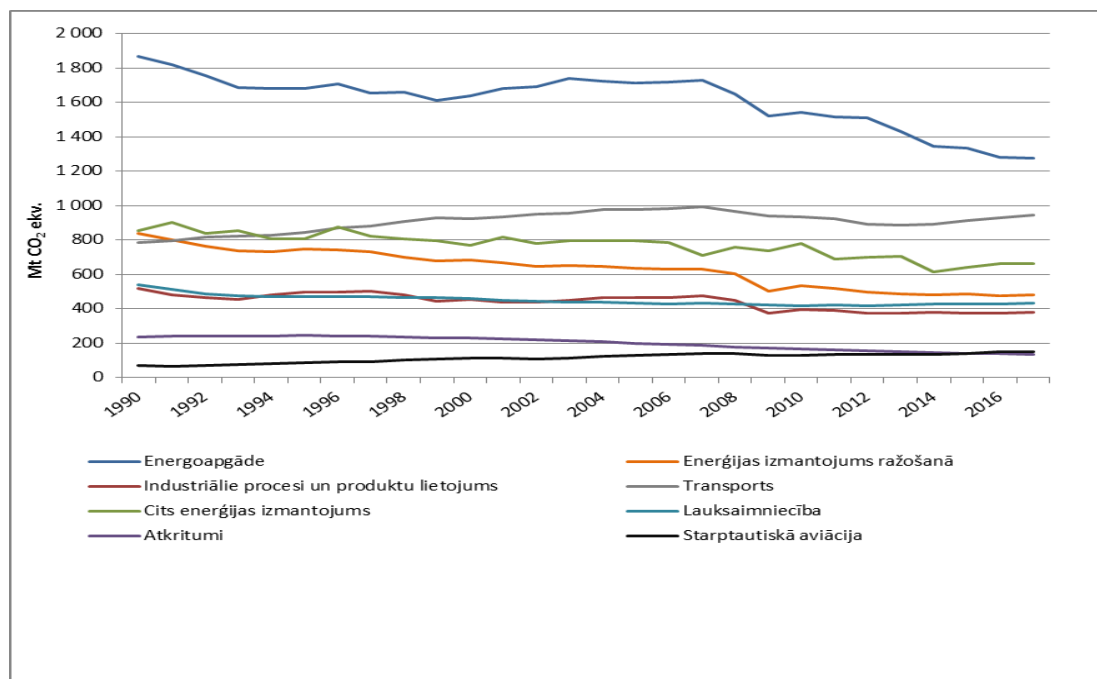
Siltumnīcefekta gāzu emisijas un enerģijas patēriņš arvien vairāk ir atsaistīti no ekonomiskās izaugsmes. Pāreja uz modernu mazoglekļa un energoefektīvu ekonomiku jau ir sākusies, un Eiropai ir visas iespējas izpildīt Parīzes nolīguma saistības. ES sekmīgi virzās uz 2020. gadam nospraustā mērķrādītāja sasniegšanu, kas paredz siltumnīcefekta gāzu emisijas līdz 2020. gadam samazināt par 20 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Saskaņā ar dalībvalstu iesniegtajiem provizoriskajiem datiem⁴ (1. attēls) laikā no 1990. līdz 2017. gadam ES ekonomika pieauga par 58 %, savukārt emisijas samazinājās par 22 %.

1. attēls. Izmaiņas ES iekšzemes kopproduktā (reālā izteiksmē), ES siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijās un SEG emisiju intensitātē ES ekonomikā

Kopš 1990. gada emisijas ir samazinājušās visos tautsaimniecības sektoros, izņemot transportu. Visizteiktākais emisiju kritums novērots energoapgādē (2. attēls). Ekonomiskā izaugsme kļuvusi mazāk atkarīga no enerģijas patēriņa (3. attēls). Lielā mērā pateicoties energoefektivitātes pasākumiem dalībvalstīs, ES ir pastāvīgi uzlabojies gan enerģijas ražīgums, gan enerģijas patēriņa siltumnīcefekta gāzu intensitāte.

⁴ Eiropas Savienības siltumnīcefekta gāzu emisiju gada pārskats (1990–2016) (Eiropas Vides aģentūra), tuvināts 2017. gada ES siltumnīcefekta gāzu emisiju pārskats (Eiropas Vides aģentūra), iekšzemes kopprodukts no Eiropas Komisijas Ekonomikas un finanšu lietu ģenerāldirektorāta ikgadējās makroekonomikas datubāzes.

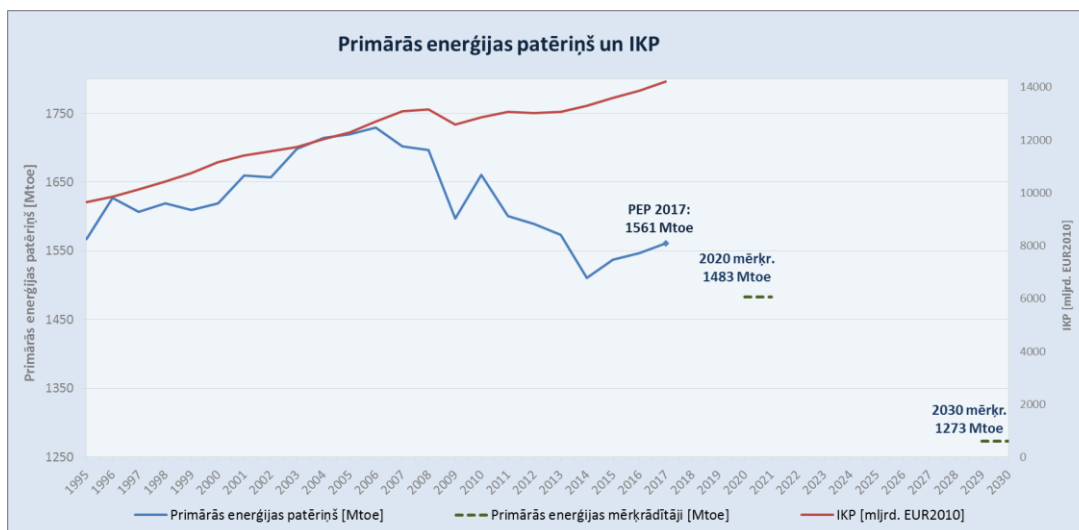

2. attēls. ES siltumnīcefekta gāzu emisijas pa sektoriem (1990–2016)

Tomēr ir jāpieliek lielāki pūliņi, lai sasniegtu 2020. gada energoefektivitātes mērķrādītāju. Jaunākā analīze⁵ rāda, ka pēc pakāpeniskas samazināšanas no 2007. līdz 2014. gadam enerģijas patēriņš pēdējos gados ir sācis pieaugt, un tagad tas ir nedaudz virs 2020. gada mērķrādītāju lineārās trajektorijas. Tam par iemeslu ir gan laikapstākļi, jo īpaši vēsāks 2015. un 2016. gads, gan arī saimnieciskās darbības pieaugums un zemās naftas cenas. Daļu no šiem palielinājumiem ir palīdzējuši kompensēt enerģijas ietaupījumi, kā arī fakts, ka laikā no 2005. līdz 2017. gadam par 22 % ir uzlabojusies industriālā energointensitāte. Tomēr ar to nepietiek, lai kopējā patēriņa tendence saglabātu lejupēju virzienu. Lai gan 2020. gada energoefektivitātes mērķrādītājs joprojām ir sasniedzams, ja enerģijas patēriņš turpinās pieaugt, tad tā sasniegšana varētu tikt apdraudēta. Tāpēc Eiropas Komisija kopā ar dalībvalstīm ir izveidojusi darba grupu, lai mobilizētu centienus un pilnībā realizētu energoefektivitātes potenciālu.

Transporta sektorā laikā no 2007. līdz 2013. gadam enerģijas patēriņš un emisijas samazinājās, taču šobrīd šie rādītāji atkal sasnieguši 2005. gada līmeni. Energoefektivitātes rīcībpolitiku pozitīvo ietekmi (un mazākā mērā pozitīvo ietekmi, ko devuši modālie pārkārtojumi transporta sektorā) ir nomācis transporta aktivitātes pieaugums un zema kravu autopārvadājumu kapacitātes izmantojums.

⁵ Sk. Komisijas ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei “2018. gada novērtējums par dalībvalstu progresu virzībā uz nacionālo 2020. gada energoefektivitātes mērķrādītāju sasniegšanu un Direktīvas 2012/27/ES (Energoefektivitātes direktīva) īstenošanu, kā prasīts Energoefektivitātes direktīvas 24. panta 3. punktā” (COM (2019) 224 final), 2019. gada 9. aprīlis.

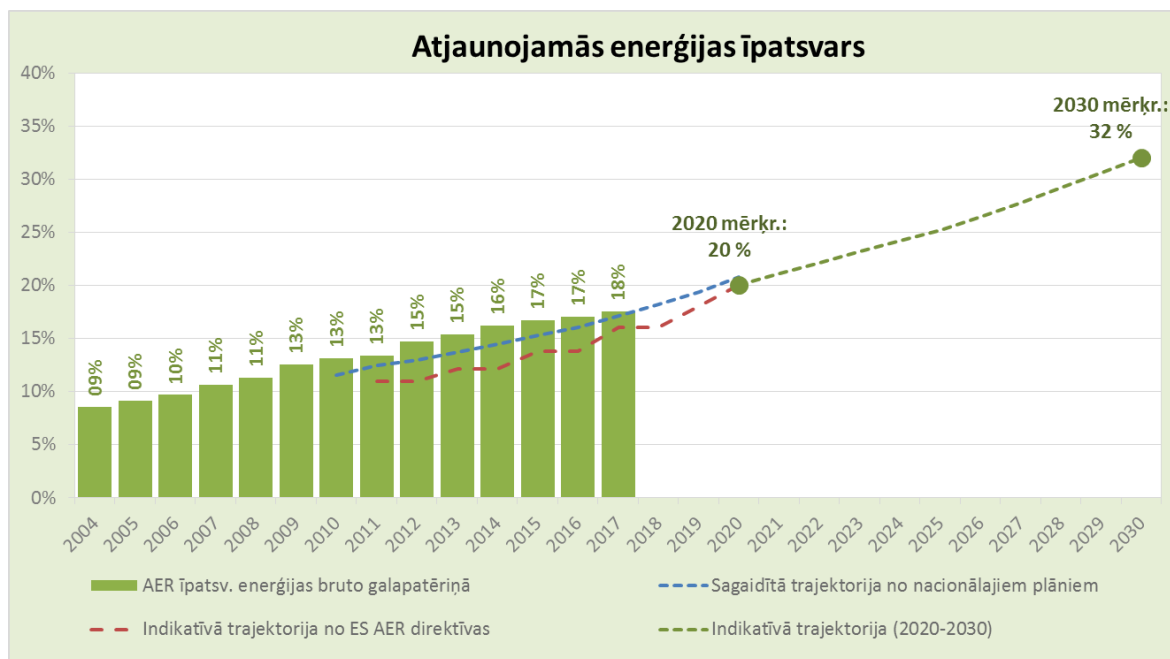
3. attēls. Izmaiņas ES IKP un primārās enerģijas patēriņā

Atjaunojamās enerģijas sektorā saglabājusies spēcīga izaugsme, taču izmantojums nav bijis vienlīdz plašs. Kopš 2014. gada atjaunojamo energoresursu īpatsvars ES energoresursu struktūrā ir ievērojami audzis, 2017. gadā sasniedzot 17,5 %⁶. Lēmumus par investīcijām atjaunojamajos energoresursos arvien vairāk virza tirgus, un dalībvalstis arvien biežāk atbalstu atjaunojamajai enerģijai piešķir, izmantojot konkursa procedūras, un nodrošina, ka atjaunojamās enerģijas iekārtas tiek integrētas elektroenerģijas tīrī, kā to paredz valsts atbalsta noteikumi⁷. Tas ir ievērojami samazinājis atjaunojamās enerģijas plašākas ieviešanas izmaksas⁸. Tomēr atjaunojamo energoresursu īpatsvars dažādos sektoros atšķiras: elektroenerģijas sektorā atjaunojamo energoresursu īpatsvars sasniedz 30,8 %, bet siltumapgādes un aukstumapgādes sektorā tikai 19,5 % un transporta sektorā 7,6 %. Arī atjaunojamās enerģijas īpatsvara pieaugums kopš 2014. gada ir palēninājies. Lai gan ES sekmīgi virzās uz 2020. gada atjaunojamās enerģijas mērķrādītāju sasniegšanu, būtu jāpastiprina centieni, lai nodrošinātu, ka tiek sasniegti arī 2030. gada mērķrādītāji (4. attēls).

⁶ Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Progresā ziņojums par atjaunojamo enerģiju" (COM(2019) 225 final), 2019. gada 9. aprīlis.

⁷ Pamatnostādnes par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.–2020. gadam (OV C 200, 28.6.2014., 1. lpp.).

⁸ Piemēram, Vācijā 2015. gadā administratīvi noteiktais atbalsta līmenis saules fotoelementu stacijām bija aptuveni 9 ctEUR/kWh. Konkursa piedāvājumi palīdzēja 2018. gadā izmaksas samazināt zem 5 ctEUR/kWh.

4. attēls. Atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvars ES enerģijas bruto galapatēriņā salīdzinājumā ar Atjaunojamo energoresursu direktīvu un nacionālajiem atjaunojamo energoresursu rīcībplāniem⁹

2017. gadā 11 dalībvalstīs¹⁰ atjaunojamās enerģijas īpatsvars jau apsteidza to 2020. gada mērķrādītājus. Turklāt 21 dalībvalsts¹¹ bija sasniegusi vai pārsniegusi vidējo indikatīvo Atjaunojamo energoresursu direktīvas¹² trajektoriju divgadu periodam no 2017. līdz 2018. gadam. Pārējām 7 dalībvalstīm¹³ bija jāpastiprina centieni, lai, tiecoties uz 2020. gada mērķrādītāju, sasniegtu vidējo 2017.–2018. gada trajektoriju.

Tomēr 11 dalībvalstīs¹⁴ rīcībpolitikas, kas tiek pašlaik plānotas vai īstenotas, lai veicinātu atjaunojamo energoresursu izmantošanu, šķiet nepietiekamas, lai sasniegtu indikatīvo trajektoriju ar iekšzemes piegādēm, neizmantojot sadarbības mehānismus¹⁵. Turklāt 7 dalībvalstu¹⁶ gadījumā nav pilnīgas pārliecības, ka tās sasniegs atjaunojamās enerģijas 2020. gada mērķrādītājus.

Lai sasniegtu atjaunojamās enerģijas 2020. gada mērķrādītājus un saglabātu šos līmeņus kā bāzes līniju periodam no 2021. gada, dalībvalstīm būtu jāturpina pastiprināt centienus vērst plašumā atjaunojamo energoresursu izmantošanu un samazināt enerģijas patēriņu. Turklāt

⁹ Nacionālie atjaunojamo energoresursu rīcības plāni ir detalizēti dalībvalstu ziņojumi, kuros tās izklāstījušas savas atjaunojamās enerģijas attīstības saistības un iniciatīvas saskaņā ar Atjaunojamo energoresursu Direktīvas 2009/28/EK 24. pantu.

¹⁰ Bulgārija, Čehija, Dānija, Igaunija, Horvātija, Itālija, Lietuva, Ungārija, Rumānija, Somija un Zviedrija.

¹¹ Bulgārija, Čehija, Dānija, Vācija, Igaunija, Grieķija, Spānija, Horvātija, Itālija, Kipra, Latvija, Lietuva, Ungārija, Malta, Austrija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Somija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste.

¹² Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu (OV L 140, 16–62. lpp.).

¹³ Beļģija, Francija, Īrija, Luksemburga, Nīderlande, Polija un Slovēnija.

¹⁴ Beļģija, Īrija, Grieķija, Francija, Kipra, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Polija, Portugāle un Apvienotā Karaliste.

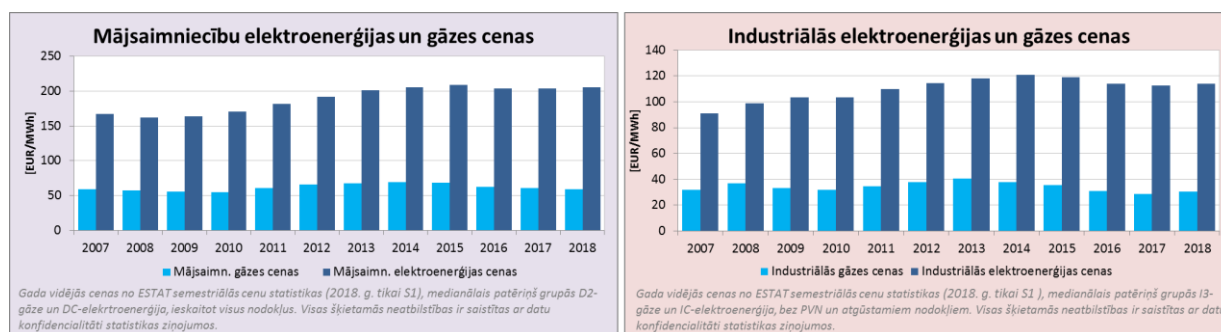
¹⁵ Sk. dalībvalstu progresu ziņojumu par virzību uz 2020. gadam nosprausto indikatīvo atjaunojamās enerģijas mērķrādītāju sasniegšanu.

¹⁶ Austrija, Vācija, Spānija, Latvija, Rumānija, Slovēnija un Slovākija.

visām dalībvalstīm vajadzētu apsvērt iespēju izmantot Atjaunojamo energoresursu direktīvā¹⁷ paredzētos statistiskos pārvedumus, kurus deficīta gadījumā var izmantot mērķrādītāju sasniegšanai vai arī pārdot citām dalībvalstīm, ja rodas pārpalikums. Komisija ir gatava palīdzēt dalībvalstīm to darīt.

Šajā kontekstā visā ES tiek veiktas vairākas darbības. Tās tiek īstenotas ar Komisijas izveidoto darba grupu energoefektivitātes jautājumos, kā arī ar jaunajām atjaunojamo energoresursu izsolēm, kas ir izziņotas vairākās dalībvalstīs, piemēram, Francijā, Nīderlandē un Portugālē, un plašāku korporatīvo elektroenerģijas iepirkuma līgumu izmantošanu, ar kuru palīdzību Eiropas uzņēmumi 2018. gadā iegādājās rekordlielus vēja enerģijas jaudas apjomus.

Ir gūti labi panākumi virzībā uz integrētāku Eiropas enerģijas tirgu. Enerģijas pārrobežu tirdzniecība pašlaik ir brīvāka (lai arī pagaidām nepietiekami brīva)¹⁸, un to ir sekmējušas Elektroenerģijas un gāzes tirgus direktīvas¹⁹, kā arī pretmonopola noteikumu izpildes nodrošināšana²⁰. Ar pretmonopola lēmumiem klienti Centrāleiropā un Austrumeiropā ir ieguvuši iedarbīgu rīku, kas nodrošina piekļuvi konkurētspējīgākām gāzes cenām. Kas attiecas uz elektroenerģiju, elektroenerģijas vairumcenas laikā no 2010. līdz 2017. gadam redzami kritušās par 6,4 %, kas palīdzējis samazināt mājsaimniecību un industriālo patērētāju enerģijas izmaksas par attiecīgi 6 % un 30 %. Tomēr tīkla maksu pieaugums, kā arī nodokļi un nodevas tajā pašā periodā izraisījuši galapatērētāju cenu pieaugumu vidēji par 19,3 % mājsaimniecībām un 8,7 % industriālajiem patērētājiem visā ES (sk. 5. attēlu). Enerģētiskie nodokļi un nodevas veido līdz 40 % no mājsaimniecību maksātajām enerģijas mazumtirdzniecības cenām.

5. attēls. Mājsaimniecību un industriālo patērētāju enerģijas cenu izmaiņas (avots: Eurostat)

Ir uzlabojusies gaisa kvalitāte, taču ir vajadzīgi turpmāki uzlabojumi. Pateicoties kopīgiem ES un dalībvalstu centieniem, pēdējās desmitgadēs gaisa piesārņotāju emisijas ES ir samazinājušās, izņemot amonjaka emisijas (6. attēls). Šī tendence ir palīdzējusi uzlabot gaisa kvalitāti. Tā rezultātā ir arī samazinājies to gaisa kvalitātes zonu skaits, kurās ir pārsniegtas

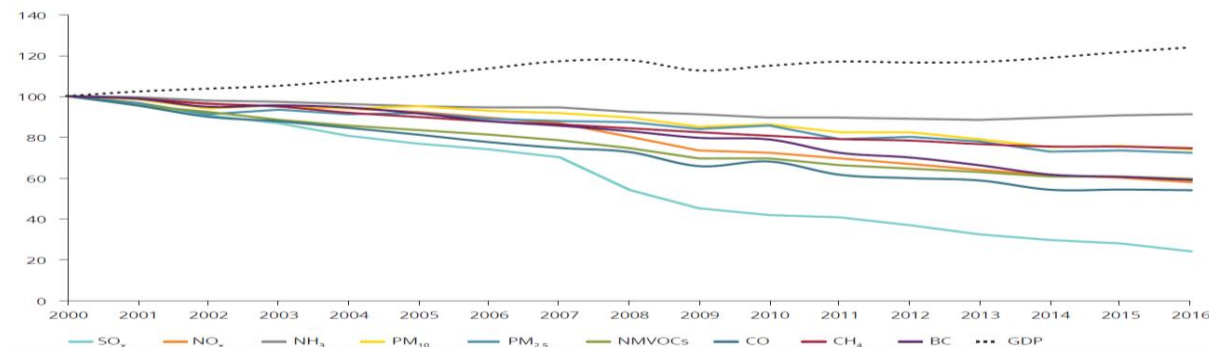
¹⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK (OV L 140, 5.6.2009., 16.–62. lpp.).

¹⁸ Sk. Eiropas Energo regulatoru sadarbības aģentūras (ACER/CEER) gada pārskatus par iekšējo elektroenerģijas un dabasgāzes tirgu monitoringa rezultātiem 2017. gadā, 2018. gada septembris: https://acer.europa.eu/Official_documents/Publications/Pages/Publication.aspx.

¹⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija Direktīva 2009/72/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu (OV L 211, 14.8.2009., 55.–93. lpp.) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija Direktīva 2009/73/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu (OV L 211, 14.8.2009., 94.–136. lpp.).

²⁰ Komisija ir pieņēmusi vairākus pretmonopola lēmumus, kuri ir sekmējuši neierobežotu enerģijas plūsmu iekšējā tirgū gan gāzes, gan elektroenerģijas tirgos; nesen pieņemtie lēmumi: [AT.39816 Gazprom saistību lēmums](#), [AT.40461 DE-DK starpsavienotāju saistību lēmums](#), [AT.39849 BEH gāzes aizlieguma lēmums](#).

ES noteiktās daļiņu robežvērtības, un ir sarucis aplēstais gaisa piesārņojuma izraisītais priekšlaicīgas nāves gadījumu skaits, kas pēc jaunākajām aplēsēm ir aptuveni 400 000²¹. Tiek prognozēts, ka gaisa piesārņotāju emisijas ES turpinās samazināties, jo dalībvalstis īsteno pasākumus, lai izpildītu savas nacionālās saistības par piesārņotāju emisiju samazināšanu līdz 2020. gadam un no 2030. gada²². Vairākas no īstenotajām enerģētikas savienības rīcībpolitikām ir palīdzējušas šos emisiju samazinājumus panākt vieglāk un lētāk; te minams mazāks ogļu izmantojums, energoefektivitātes pasākumi, ar kuriem aizstāj neefektīvas siltumapgādes iekārtas, un ilgtspējīgāku transporta veidu attīstīšana²³.

6. attēls. ES gaisa piesārņotāju emisiju izmaiņas²⁴, kas izteiktas procentos no 2000. gada līmeņa

Ir nostabilizējusies ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēma. Oglekļa cenu (7. attēls) būtiski nostiprinājuši tādi pasākumi kā tirgus stabilitātes rezerve, kura sāka darboties 2019. gada janvārī, un pēc 2020. gada īstenojamo emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas reformu pieņemšana 2018. gada sākumā. Tirgus stabilitātes rezerve atrisinās pašreizējo 1,65 miljardu emisiju kvotu pārpalikuma problēmu, un ar izolāmo kvotu piedāvājuma korekcijām tā uzlabos sistēmas noturību pret lieliem satricinājumiem nākotnē. Spēcīgāks oglekļa cenas signāls jau vairo pārliecību par mazoglekļa emisiju tehnoloģiju plašāku attīstīšanu un ieviešanu. Tirgus analītiķi uzskata, ka tirgus stabilitātes rezerve nākamajā desmitgadē saglabās ietekmi uz oglekļa tirgu, palīdzot oglekļa cenas noturēt līdzīgā vai augstākā līmenī. Papildus tiek īstenoti konkrēti pasākumi, lai izvairītos no oglekļa emisiju pārvirzes un aizsargātu Eiropas industriālo konkurētspēju.

²¹ Sk. <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2018>.

²² Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 14. decembra Direktīva (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu (OV L 344, 17.12.2016., 1.–31. lpp.).

²³ Pirmais pārskats par programmu “Tīru gaisu Eiropā” (COM (2018) 446 final), 2018. gada 7. jūnijs.

²⁴ Šī diagramma atspoguļo relatīvās izmaiņas no gada uz gadu, un tajā ir ņemtas vērā gadu gaitā notikušās izmaiņas ES dalībvalstu skaitā.

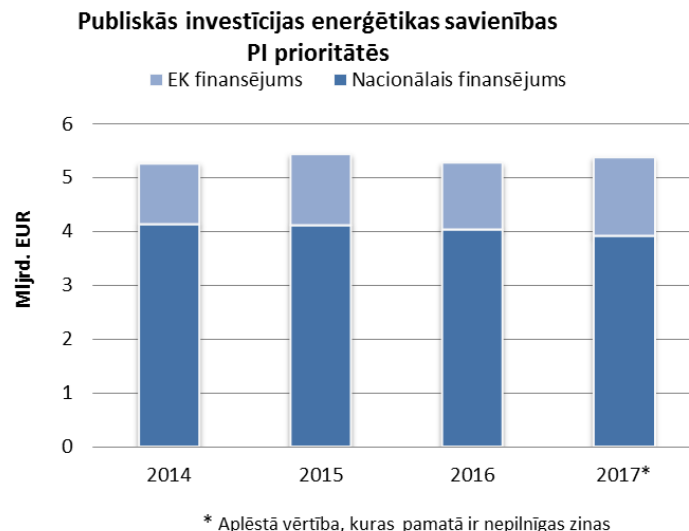

7. attēls. Oglekļa cenas izmaiņas Eiropas oglekļa tirgū 2005.–2018. gadā (avots: ICE)

Publiskās (valsts un ES) investīcijas enerģētikas savienības pētniecības un inovācijas prioritātēs 2014.–2017. gadā bijušas relatīvi stabilas. Publiskās sektora investīcijas šajās prioritātēs minētajā periodā bija vidēji 5,3 miljardi EUR gadā (8. attēls)²⁵. Valstu finansējumam sasniedzot vidēji 4,1 miljardus EUR gadā²⁶, ES pētniecības programma “Apvārsnis 2020” un kohēzijas politikas fondi bija būtiski līdzekļi, ar ko pēdējos 4 gados tika uzturēta stabila investīciju plūsma pētniecībā un inovācijā. Eiropas Komisija 2020. gadā plāno investēt gandrīz 2 miljardus EUR tīras enerģijas pētniecībā un inovācijā un tādējādi iniciatīvas “Misija – inovācija” ietvaros īstenot savu apņemšanos no 2015. gada divkārtot publiskās investīcijas šajā jomā. Tomēr šādas investīcijas joprojām galvenokārt nāk no privātā sektora; privāto investīciju īpatsvars pastāvīgi veido vairāk nekā 75 % no ES investīcijām tīras enerģijas pētniecībā un inovācijā, un desmit gadu laikā izdevumi gadā pieauguši no aptuveni 10 miljardiem EUR līdz vairāk nekā 16 miljardiem EUR. Publiskajam finansējumam arī turpmāk būs svarīga loma pētniecības koordinēšanā un privātā sektora investīciju virzīšanā uz prioritātēm, kas ir saderīgas ar mūsu ilgtermiņa stratēģisko redzējumu; kā līdzeklis tiks izmantota arī pārdomāta specializācija. Tas palīdzēs pārvarēt pārrāvumu posmā no pētniecības līdz komerciālai ieviešanai un piesaistīt jaunas privātās investīcijas, mazinot ar šādām tehnoloģijām saistīto risku. Spēcīgas rīcībpolitikas un prognozējami cenu signāli ir priekšnosacījumi, lai varētu veicināt inovāciju tīras enerģijas ekosistēmā, kas galu galā veicinās investīcijas tīras enerģijas tehnoloģiju pētniecībā.

²⁵ Pasimeni, F.; Fiorini, A.; Georgakaki, A.; Marmier, A.; Jimenez Navarro, J.P.; Asensio Bermejo, J. M. (2018): *SETIS Research & Innovation country dashboards*. Eiropas Komisija, Kopīgais pētniecības centrs (JRC).

²⁶ Turpat.

8. attēls. Publiskās investīcijas enerģētikas savienības pētniecības un investīciju prioritātēs 2014.–2017. gadā (avots: Kopīgais pētniecības centrs)

III. VĒRIENĪGS UN MŪSDIENĪGS REGULATĪVAIS SATVARS

Šajā Eiropas Komisijas sastāvā ES ir veiksmīgi pieņēmusi pilnīgi jaunu klimata un enerģētikas rīcībpolitikas regulatīvo satvaru²⁷. Eiropas Parlaments un Padome vienojās pārskatīt ES klimata tiesību aktus, tostarp Emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas direktīvu²⁸, gan attiecībā uz stacionārām iekārtām, gan attiecībā uz aviāciju, Kopīgo centienu regulu²⁹ un Regulu par zemes izmantošanu, zemes izmantošanas maiņu un mežsaimniecību³⁰. Viņi arī vienojās par astoņiem tiesību aktu priekšlikumiem paketē “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā”³¹ un par desmit priekšlikumiem mobilitātes jomā, kas sekoja Mazemisiņu mobilitātes stratēģijai³².

Šis visaptverošais regulatīvais satvars veido stabilu pamatu ES klimata un enerģētikas rīcībpolitikas īstenošanai periodā līdz 2030. gadam un pēc tam. Šis satvars palīdzēs pārvarēt tādus izaicinājumus kā digitalizācija un atjaunojamo energoresursu integrēšana tirgū, kā arī izstrādāt enerģētikas rīcībpolitiku, kas ir vairāk orientēta uz patērētājiem. Tiesību aktos ir aplūkoti gan transversāli elementi, ar ko tiks veicinātas klimata un enerģētikas darbības, gan vajadzības gadījumā īpaši noteikumi darbībām nozarēs. ES ir arī nosūtījusi spēcīgu vēstījumu citām pasaules valstīm, ka tā plāno rādīt priekšzīmi arī turpmāk. Tas tiek darīts, veicot konkrētus un vērienīgus pasākumus, ar ko tiks izpildītas saistības un sasniegti adaptācijas

²⁷ Vienlaikus Komisija kopā ar šo ziņojumu pieņēma paziņojumu par institucionālo satvaru “Efektīvāka un demokrātiskāka lēmumu pieņemšana ES enerģētikas un klimata politikā” (COM (2019) 177 final), 2019. gada 9. aprīlis.

²⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 14. marta Direktīva (ES) 2018/410, ar ko sekmē emisiju izmaksefektīvu samazināšanu un investīcijas mazoglekļa risinājumos (OV L 76, 19.3.2018., 3.–27. lpp.).

²⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Regula (ES) 2018/842 par saistošiem ikgadējiem siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājumiem, kas dalībvalstīm jāpanāk no 2021. līdz 2030. gadam un kas dod ieguldījumu rīcībā klimata politikas jomā, lai izpildītu Parīzes nolīgumā paredzētās saistības (OV L 156, 19.6.2018., 26.–42. lpp.).

³⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Regula (ES) 2018/841 par zemes izmantošanā, zemes izmantošanas maiņā un mežsaimniecībā radušos siltumnīcefekta gāzu emisiju un piesaistes iekļaušanu klimata un enerģētikas politikas satvarā laikposmam līdz 2030. gadam (OV L 156, 19.6.2018., 1.–25. lpp.).

³¹ Pakete “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā” (COM (2016) 860 final), 2016. gada 30. novembris.

³² Eiropas mazemisiņu mobilitātes stratēģija (COM(2016) 501 final), 2016. gada 20. jūlijs.

mērķi saskaņā ar Parīzes nolīgumu. Satvarā, par kuru panākta vienošanās ES, ir arī iestrādātas pārskatīšanas klauzulas un noteikumi, kas garantē, ka minētās saistības tiks izpildītas. Šis satvars gādā par to, lai ES sekmīgi virzītos uz klimatneirālu ekonomiku 2050. gadā.

Atjauninātajā regulatīvajā satvarā ir nosprausti kvantitatīvi mērķi un iezīmēts skaidrs rīcības virziens periodam līdz 2030. gadam, nodrošinot stabilu un paredzamu vidi plānošanai un investīcijām. Konkrēti, ES ir ievērojami paplašinājusi vērienu, nospraužot jaunus mērķrādītājus 2030. gadam, proti: samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas iekšzemē par vismaz 40 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni; panākt, ka atjaunojamās enerģijas īpatsvars ir vismaz 32 %³³; palielināt energoefektivitāti par vismaz 32,5 %³⁴. Lai uzlabotu piegādes drošību, katrai dalībvalstij līdz 2030. gadam jāsasniedz elektroenerģijas tīklu starpsavienojumu mērķrādītājs 15 %. Saistoši mērķrādītāji 2030. gadam nosprausti arī oglekļa emisiju samazināšanai no vieglajiem automobiļiem par 37,5 % salīdzinājumā ar 2021. gada līmeni³⁵; no autofurgoniem par 31 % salīdzinājumā ar 2021. gada līmeni³⁶; un no kravas automobiļiem par 30 % salīdzinājumā ar 2019. gada līmeni.

2030. gada KLIMATA UN ENERĢĒTIKAS SATVARS — APSTIPRINĀTIE MĒRĶRĀDĪTĀJI

	SEG EMISIJAS	ATJAUNOJAMĀ ENERĢIJA	ENERGO-EFEKTIVITĀTE	STARP-SAVIENOJUMI	KLIMATS ES FINANSĒTĀS PROGRAMMĀS	CO2 NO:
2020	-20 %	20 %	20 %	10 %	2014-2020 20 %	
2030	≤ -40 %	≤ 32 %	≤ 32,5%	15 %	2021-2027 25 %	VIEGLIE AUTOMOBILĪ -37,5 % Autofurgoni: -31 % Kravas automobiļi: -30 %

Augšupējas pārskatīšanas klauzula līdz
2030. g.

ES ir nostiprinājusi savu enerģētisko drošību. Ir pieņemti jauni noteikumi³⁷ par gāzes piegādes drošību un elektroenerģijas sektora riskgatavību, lai organizētu operatīvu pārrobežu reģionālo sadarbību nolūkā nepieļaut un pārvarēt gāzes piegādes pārtraukumus, elektroenerģijas iztrūkumu vai elektroenerģijas padeves pārrāvumu.

Ievērojams progress ir panākts arī elektroenerģijas tirgu modeļa uzlabošanā. Šobrīd ir izveidots integrētāks elektroenerģijas tirgus modeļa noteikumu kopums³⁸. Šie noteikumi uzlabo elektroenerģijas tirgus efektivitāti, palielinot cenu konvergenci un pārrobežu tirdzniecību. Tie arī nosaka kopīgu jaudas mehānismu satvaru, kas nodrošina, ka tie ir saderīgi

³³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra Direktīva (ES) 2018/2001 par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu (OV L 328, 21.12.2018., 82.–209. lpp.).

³⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra Direktīva (ES) 2018/2002 par energoefektivitāti (OV L 328, 21.12.2018., 210.–230. lpp.).

³⁵ ES tiesību aktos jau paredzēts, ka 2021. gadā, pakāpeniski sākot no 2020. gada, jāpanāk, ka autoparka vidējais rādītājs jauniem vieglajiem automobiļiem ir 95 grami CO₂ uz kilometru.

³⁶ ES tiesību aktos jau ir nosprausts 2020. gada mērķrādītājs autofurgoniem – 147 grami CO₂ uz kilometru.

³⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2017. gada 25. oktobra Regula (ES) 2017/1938 par gāzes piegādes drošības aizsardzības pasākumiem un ar ko atceļ Regulu (ES) Nr. 994/2010 (OV L 280, 28.10.2017., 1.–56. lpp.), un Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par riskgatavību elektroenerģijas sektorā un ar ko atceļ Direktīvu 2005/89/EK (COM/2016/0862 final – 2016/0377 (COD)).

³⁸ Sk. <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/markets-and-consumers>.

gan ar iekšējo tirgu, gan ar ES dekarbonizācijas mērķiem. Ir veikta rūpīga valsts atbalsta sektoriālā izmeklēšana par jaudas mehānismiem³⁹, un valsts atbalsta kontroles un pretmonopola noteikumi⁴⁰ palīdz nodrošināt, ka mūsu vērienīgie enerģētikas un klimata mērķrādītāji tiek sasniegti ar viszemākajām izmaksām un bez pārmērīgiem konkurences kropļojumiem. Kopumā Eiropas Komisijas ir centusies, lai elektroenerģija brīvi plūstu turp, kur tā visvairāk vajadzīga, un ir sekmējusi atjaunojamās enerģijas, pieprasījuma reakcijas un akumulācijas iekārtu integrēšanu tirgū ar vismazākajām izmaksām. Tas arī veicinās digitalizāciju visā nozarē un veicinās patērētāju iespēcināšanu.

Ir gūti panākumi arī gāzes tirgū, jo īpaši ar vienošanos par Gāzes direktīvas pārskatīšanu⁴¹, saskaņā ar kuru gāzes cauruļvadiem, kas ienāk Eiropas iekšējā gāzes tirgū vai pamet to, tagad būs jānodrošina atbilstība ES noteikumiem. Turklāt Eiropas Komisija tagad var nodrošināt, ka dalībvalstu nolīgumi ar trešām valstīm atbilst ES tiesību aktiem⁴², vēl pirms to noslēgšanas. Šie sasniegumi palīdzēs uzlabot vienotā tirgus prognozējamību investoru acīs.

Ir atjaunināts arī konkrētu sektoru regulatīvais satvars. Tas tika darīts, lai ēkas padarītu viedākas un energoefektīvākas⁴³, lai noteiktu ierobežojumus oglekļa emisijām no vieglajiem automobiļiem, autofurgoniem⁴⁴ un kravas automobiļiem⁴⁵; lai atjauninātu noteikumus par zemes izmantošanu, zemes izmantošanas maiņu un mežsaimniecību⁴⁶ un lai atjauninātu noteikumus par energopatēriņu ietekmējošu ražojumu ekodizainu⁴⁷. Tas nodrošinās, ka visi sektori palīdz veikt enerģētiskus un klimatiskus pārkārtojumus, ņemot vērā to konkrētās vajadzības.

Jaunais pārvaldības satvars palīdzēs īstenot un pilnveidot enerģētikas savienību⁴⁸. Dalībvalstu integrētie nacionālie enerģētikas un klimata plāni ietvers valsts devumu kolektīvo ES mērķrādītāju sasniegšanai (un nepieciešamās rīcībpolitikas un pasākumus šo devumu realizēšanai) desmit gadu periodos. Dalībvalstis savus plānus izstrādās, veidojot nepārtrauktu, iteratīvu dialogu ar Eiropas Komisiju. Tās arī nodrošinās sabiedrības līdzdalību un reģionālās

³⁹ Šāda izmeklēšana saskaņā ar valsts atbalsta noteikumiem notika pirmo reizi, un tā tika pabeigta 2016. gada novembrī. Sk. http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/state_aid_to_secure_electricity_supply_en.html.

⁴⁰ Komisija saskaņā ar 2014. gada valsts atbalsta pamatnostādņēm ir pieņēmusi 19 valsts atbalsta lēmumus par 13 dažādiem jaudas mehānismiem, kuri nodrošina ārvalstu jaudas līdzdalību un tehnoloģiski neitrālus, konkurenciālus sadales procesus. Komisijas lietu izskatīšanas prakse šajā jomā ir pieejama šeit: http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/state_aid_to_secure_electricity_supply_en.html.

Turklāt Komisija 2018. gada beigās pieņēma DE-DK starpsavienotāju pretmonopola lēmumu, kurā Vācijas tīkla operatoram *TenneT* prasīja nodrošināt iespēju importēt elektroenerģiju no Dānijas uz Vāciju un katrā gadījumā garantēt tirdzniecībai 75 % no Dānijas un Vācijas elektroenerģijas starpsavienotāju jaudas.

⁴¹ Sk. <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/markets-and-consumers/market-legislation>.

⁴² Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums (ES) 2017/684 (2017. gada 5. aprīlis), ar ko izveido informācijas apmaiņas mehānismu attiecībā uz starpvaldību nolīgumiem un nesaistošiem aktiem starp dalībvalstīm un trešām valstīm enerģētikas jomā (OV L 99, 12.4.2017., 1–9. lpp.).

⁴³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva (ES) 2018/844 par ēku energoefektivitāti (OV L 156, 19.6.2018., 75.–91. lpp.).

⁴⁴ Sk. https://ec.europa.eu/clima/policies/transport/vehicles/proposal_en#tab-0-1.

⁴⁵ Sk. https://ec.europa.eu/clima/policies/transport/vehicles/heavy_en.

⁴⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Regula (ES) 2018/841 par zemes izmantošanā, zemes izmantošanas maiņā un mežsaimniecībā radušos siltumnīcefekta gāzu emisiju un piesaistes iekļaušanu klimata un enerģētikas politikas satvarā laikposmam līdz 2030. gadam (OV L 156, 19.6.2018., 1.–25. lpp.).

⁴⁷ Īstenojot Ekodizaina darba plāna 2016.–2019. gadam, 2019. gada pirmajā pusē tiks pieņemts pārskatītu ekodizaina un energomarķējuma pasākumu kopums.

⁴⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra Direktīva (ES) 2018/1999 par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu (OV L 328, 21.12.2018., 1.–77. lpp.). Jaunā regula arī paredz, ka dalībvalstīm jāizstrādā ilgtermiņa stratēģijas, kā arī ar to ir integrētas un racionalizētas enerģijas un klimata ziņojumu prasības.

sadarbības ietvaros apspriedīsies ar citām dalībvalstīm. Tas pavērs lielākas sadarbības iespējas starp dalībvalstīm un nodrošinās lielāku regulatīvo noteiktību ieinteresētajām personām. Nacionālie enerģētikas un klimata plāni palīdzēs apzināt investīcijām interesantas jomas un ekonomiskās attīstības, darbvietu radīšanas un sociālās kohēzijas izdevības.

Pirmo nacionālā enerģētikas un klimata plāna projektu šobrīd ir iesniegušas visas dalībvalstis (par periodu no 2021. līdz 2030. gadam). Eiropas Komisija izvērtē šos plānu projektus, lai līdz 2019. gada jūnijam dalībvalstīm sniegtu iespējamus ieteikumus, kas tām palīdzētu plānu pilnveidot un kas nodrošinās, ka ES spēš kolektīvi izpildīt savas saistības. Viens no novērtējuma galvenajiem jautājumiem būs tas, vai dalībvalstu valsts devums atjaunojamās enerģijas un energoefektivitātes mērķrādītāju sasniegšanai ir pietiekams, lai sasniegtu vērienīgo ES kolektīvo mērķrādītāju. Uz šā procesa pamata dalībvalstis turpinās izstrādāt savus nacionālos enerģētikas un klimata plānus, lai 2019. gada otrajā pusē tos galu galā pieņemtu.

Ceļā uz ES ilgtermiņa stratēģiju pārticīgai, modernai, konkurētspējīgai un klimatneitrālai ekonomikai līdz 2050. gadam

2018. gada novembrī Eiropas Komisija publicēja stratēģisku ilgtermiņa redzējumu⁴⁹ par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku līdz 2050. gadam. Šis dokuments (izstrādāts pēc Eiropadomes⁵⁰ un Eiropas Parlamenta⁵¹ pieprasījuma un saskaņā ar apstiprinātajā pārvaldības satvarā prasīto⁵²) bija Komisijas ieguldījums ES ilgtermiņa zemu siltumnīcefekta gāzu emisiju attīstības stratēģijā, kas saskaņā ar Parīzes nolīgumu būtu jāpieņem līdz 2020. gadam un jāpaziņo Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējai konvencijai par klimata pārmaiņām. Vienlaikus katrai dalībvalstij būs jāsaprot sava valsts ilgtermiņa stratēģija.

Eiropas Komisijas redzējumā temperatūras pieaugums pasaulē jāierobežo krietni zem 2 °C salīdzinājumā ar pirmsindustriālā laikmeta līmeni vai pat vēl vairāk – jācenšas šo pieaugumu ierobežot līdz 1,5 °C, tiecoties līdz 2050. gadam panākt siltumnīcefekta gāzu emisiju neitralitāti.

Šī stratēģija parāda, kā Eiropa var uzņemties līderību ceļā uz klimatneitralitāti, piemēram, investējot reālistiskos tehnoloģiskos risinājumos, iespēcinot iedzīvotājus un salāgojot darbības tādās svarīgās jomās kā industriālā rīcībpolitika, finanses vai pētniecība, vienlaikus nodrošinot sociālo taisnīgumu, lai pārkārtošanās būtu taisnīga un neviens reģions vai iedzīvotāju grupa netiktu atstāts novārtā.

Eiropas Komisijas stratēģija rāda, ka šāda ekonomikas pārveide ir ne tikai iespējama, bet arī nes savu labumu. Šāda stratēģija ir ieguldījums ES ekonomikas modernizācijā, lai spētu labāk pārvarēt nākotnē gaidāmās grūtības. Lai īstenotu šo pārkārtošanos, ES būs jāpanāk progress septiņās stratēģiski svarīgās jomās⁵³. Šo jomu pamatā ir enerģētikas savienības piecas

⁴⁹ "Tīru planētu – visiem! Stratēģisks Eiropas ilgtermiņa redzējums par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku", COM(2018) 773 final, 2018. gada 28. novembris.

⁵⁰ Eiropadomes secinājumi, 2018. gada 22. marts.

⁵¹ Eiropas Parlamenta 2017. gada 4. oktobra rezolūcija par ANO 2017. gada Klimata pārmaiņu konferenci (COP23) Bonnā (Vācijā).

⁵² 2018. gada 11. decembra Regulas (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību 15. pants.

⁵³ Energoefektivitāte, atjaunojamo energoresursu vēršana plašumā un lielāki elektrifikācijas apjomi, tīra, droša un satīklota mobilitāte, konkurētspējīga rūpniecība un aprītes ekonomika, infrastruktūra un starpsavienojumi, bioekonomika un dabiskie oglekļa piesaistītāji un atlikušo emisijas uztveršana un uzglabāšana.

dimensijas. Tie arī nosaka ES klimata un enerģētikas rīcībpolitikas virzienu, kādā jāstrādā, lai sasniegtu Parīzes nolīgumā izvirzītos mērķus attiecībā uz temperatūru.

IV. VEICINOŠS SATVARS, KAS ATBALSTA ENERĢĒTIKAS PĀRKĀRTOŠANU

Pēdējo piecu gadu laikā papildus likumdošanas sistēmas stiprināšanai Eiropas Komisija enerģētikas un klimata pārmaiņu atbalstam ir izstrādājusi darbību satvaru. Ar šo satvaru paredzēts nodrošināt apstākļus, kas dalībvalstīm un visām ieinteresētajām personām ļautu īstenot ES mērķus.

1. Nākotnes prasībām atbilstoša infrastruktūra, kas nodrošinās ES energoapgādes drošību un ļaus veikt zaļos pārkārtojumus

Eiropai ir viens no pasaulē visaptverošākajiem un uzticamākajiem elektroenerģijas un gāzes tīkliem. Eiropas Komisijas galvenais mērķis ir bijis šo tīklu nostiprināšana pēc vajadzības, atlikušo piegādes drošības jautājumu atrisināšana, enerģētisko salu pievienošana tīklam un ar pāreju uz mazoglekļa ekonomiku saistīto grūtību risināšana.

Enerģētikas savienības galvenā prioritāte ir bijusi izbeigt tīklam nepievienoto reģionu enerģētisko izolētību. Ievērojams progress panākts Baltijas valstīs. Lai gan šīs valstis ES reiz bija enerģētiskā sala, šobrīd tās ir savstarpēji labi savienotas ar pārējo ES, pārrobežu starpsavienojumiem veidojot 23,7 %. Tas bijis iespējams, pateicoties jaunajiem starpsavienotājiem ar Zviedriju, Somiju un Poliju. Uzmanības centrā šobrīd ir Baltijas valstu energosistēmas sinhronizēšanu ar kontinentālās Eiropas tīklu vēlākais līdz 2025. gadam⁵⁴. Tiek arī veicināta lielāka Ibērijas pussalas integrācija, Eiropas Komisijai sniedzot atbalstu *INELFE* projektam⁵⁵ un elektrolīnijai, kas šķērsos Biskajas līci. Šie centieni līdz 2025. gadam divkārsos jaudas tirdzniecību starp Franciju un Spāniju, pietuvinot Spāniju 10 % starpsavienojumu mērķrādītāja sasniegšanai un pakāpeniski integrējot visu Ibērijas pussalu iekšējā elektroenerģijas tirgū. Eiropas Komisija arī atbalsta centienus integrēt Ibērijas pussalas gāzes tirgu ar pārējo Eiropu. Šie centieni, kas parāda to, cik vērtīga ir Eiropas solidaritāte un reģionālā vienotība, ir apspriesti regulārās augstākā līmeņa sanāksmēs starp Franciju, Portugāli un Spāniju, no vienas puses, un Eiropas Komisiju, no otras puses⁵⁶.

Arī Eiropas Komisijas centieni nodrošināt gāzes piegāžu diversifikāciju sniedz konkrētus rezultātus. Šo centienu rezultātā dažas dalībvalstis vairs nav atkarīgas no viena piegādātāja, kas nozīmēs, ka palielināsies dalībvalstu energosistēmu noturība, uzlabosies konkurence un samazināsies cenas. Tādējādi visām dalībvalstīm, izņemot vienu, ir pieejami divi neatkarīgi gāzes avoti un, ja visi pašreizējie projekti tiks īstenoti laikā, līdz 2022. gadam visām dalībvalstīm, izņemot Maltu un Kipru, būs pieejami trīs gāzes avoti, turklāt 23 dalībvalstīm būs piekļuve globālajam sašķidrinātās dabasgāzes tirgum. Pašreiz īstenotās diversifikācijas iniciatīvas, kas balstās uz sašķidrinātās dabasgāzes izmantošanu un Dienvidu gāzes koridoru, ir īpaši nozīmīgas Baltijas jūras reģiona austrumu daļas valstīm un Centrāleiropai un Dienvidaustrumeiropai. Vēsturiski šīs teritorijas bija atkarīgas no viena gāzes piegādātāja. Ja tiks saglabātas nepieciešamās apņemšanās un nebūs kavējumu galveno projektu īstenošanā, Eiropai 2020. gadā vai neilgi pēc tam vajadzētu būt savstarpēji labi savienotam un pilnībā pret satricinājumiem noturīgam gāzes tīklam.

⁵⁴ *Political Roadmap on the synchronisation of the Baltic States' electricity networks with the Continental European Network via Poland*, 2018. gada 8. jūnijs.

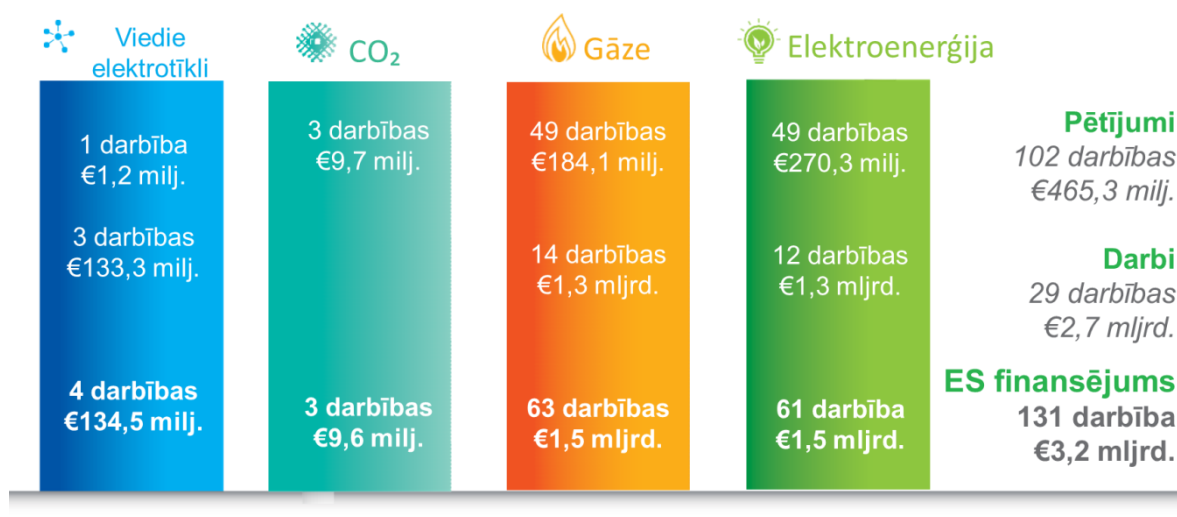
⁵⁵ 'Interconexión Eléctrica Francia-España'.

⁵⁶ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4621_en.htm.

Eiropas Komisija ir arī atbalstījusi projektus, ar ko tiek uzlaboti ES elektrotīkli un nodrošināta iespēja plašāk integrēt atjaunojamās enerģijas ražošanu. Neraugoties uz panākumiem, elektrotīkliem ir vajadzīgas daudz lielākas investīcijas (gan pārvades, gan sadales jomā). Tiek lēsts, ka laikposmā no 2021. līdz 2030. gadam elektroenerģijas pārvadei vajadzīgas vairāk nekā 150 miljardus EUR lielas investīcijas⁵⁷. Šīs jaunās investīcijas būtu jāsaista ar elektrotīklu turpmāku digitalizāciju un viedināšanu, kā arī ar akumulācijas iekārtu plašāku ieviešanu.

ES infrastruktūras modernizācijā ļoti svarīgs rīks ir bijusi ES Eiropas tīklu (TEN-E) rīcībpolitika. TEN-E rīcībpolitika veicināja mērķtiecīgu pieeju, ar kuru tika apzināti un īstenoti kopīgu interešu projekti (KIP), kas ir kritiski svarīgi savstarpēji labi savienotu tīklu veidošanai visā Eiropā. Līdz šim ir īstenoti vairāk nekā 30 KIP, un līdz 2022. gadam vajadzētu būt īstenotiem aptuveni 75 KIP. KIP īstenošanu palīdzējusi paātrināt Eiropas Komisijas vadībā izveidotās četras augsta līmeņa reģionālās grupas⁵⁸. KIP ir saņēmuši arī ES finansiālo atbalstu, kas ir piesaistījis privātās investīcijas. Kopš 2014. gada 91 KIP ir saņēmis 3,2 miljardus EUR no Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta (EISI) un 1,3 miljardus EUR – no Eiropas Stratēģisko investīciju fonda (ESIF). Tas ir piesaistījis kopumā aptuveni 50 miljardu EUR investīcijas. Papildus vēl 2,8 miljardus EUR no ES kohēzijas politikas līdzekļiem saņēmuši dabasgāzes un elektroenerģijas infrastruktūras projekti, kas tika atlasīti līdz 2018. gada beigām.

Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta (EISI) finansējuma līmenis pa sektoriem

Spēcīgāki un savstarpēji labāk savienoti tīkli dalībvalstīs ir ļāvuši sekmīgāk piemērot iekšējā enerģijas tirgus noteikumus. Tā rezultātā ir palielinājusies konkurētspēja, samazinājušās izmaksas un uzlabojusies drošība. Līdz šim savus nākamās dienas elektroenerģijas tirgos ir sasaistījušas 26 valstis, kuras kopā veido vairāk nekā 90 % no Eiropas elektroenerģijas patēriņa un kurās mīt vairāk nekā 400 miljoni iedzīvotāju. Pēdējos 7 gados nākamās dienas tirgus sasaistīšana vien Eiropas patērētājiem ir gadā devusi labumu aptuveni 1 miljarda EUR apmērā⁵⁹. Labklājību ievērojami veicinājusi arī tekošās dienas tirgu

⁵⁷ *Investment needs in trans-European energy infrastructure up to 2030 and beyond*, Ecofys, 2017. gada jūlijs.

⁵⁸ Četras augsta līmeņa energoinfrastruktūras grupas ir Centrāleiropas un Dienvidaustrumeiropas enerģētikas savienojumi (CESEC), Sadarbība Ziemeļjūras enerģētikas jomā, Dienvidrietumeiropa un Baltijas enerģijas tirgus starpsavienojuma plāns (BEMIP).

⁵⁹ Sk. Eiropas Energo regulatoru sadarbības aģentūras (ACER/CEER) gada pārskatus par iekšējo elektroenerģijas un dabasgāzes tirgu monitoringa rezultātiem 2017. gadā, 2018. gada septembris: https://acer.europa.eu/Official_documents/Publications/Pages/Publication.aspx.

integrācijā un pārrobežu tirgu balansēšana, kā rezultātā gadā ietaupīti vairāki miljardi EUR. Tirgus sasaistīšana pēdējos gados arī sekmējusi cenu konverģenci dažādos reģionos (piemēram, Baltijas jūras un Centrālrietumiropas reģionos par attiecīgi 80 % un 41 %). Turklāt Eiropas Komisija ir atbalstījusi reģionālās sadarbības centru izveidi, kuri palīdzēs Eiropas energosistēmā integrēt pārrobežu un variablās elektroenerģijas plūsmas. Lai digitalizētu energoinfrastruktūru, lielāka uzmanība būs jāpievērš kibernetikas uzlabošanai un kritiskās infrastruktūras aizsardzībai.

Ir veiktas investīcijas sektoru integrēšanai. Tomēr ir jādara vairāk, lai sasaistītu elektroenerģijas ražošanas un galapatēriņa sektorus. Tas ir nepieciešams, lai energosistēmā integrētu aizvien lielāku variablās atjaunojamās enerģijas īpatsvaru, siltumapgādi un aukstumapgādi un elektriskos transportlīdzekļus. Kopš 2016. gada beigām vairāk nekā 50 projektiem ir darīti pieejami gandrīz 400 miljoni EUR Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta (EISI) dotāciju, lai vērstu plašumā alternatīvo degvielu izmantošanu, un kopumā ir mobilizētas investīcijas vairāk nekā 3 miljardu EUR vērtībā. Mērķis ir 2019. gadā darīt pieejamus vēl 350 miljonus EUR no EISI finansējuma apvienošanas mehānisma. Nākotnē šī būs svarīga joma, kam jāpievērš uzmanība. Nākotnē pieprasījums pēc elektriskajiem transportlīdzekļiem dažādos ES reģionos būs atšķirīgs, un tas būs atkarīgs no vairākiem faktoriem, tostarp no tā, cik plaša būs alternatīvo degvielu infrastruktūra. Turklāt ES kohēzijas politika joprojām ir svarīgs ES līdzfinansējuma avots tīra transporta izvēšanai; piemēram, aptuveni 12 miljardi EUR ir atvēlēti ilgtspējīgai mobilitātei pilsētās.

2. Pilotprojekti, ar ko nodrošina, lai pārkārtošanās norisētu sociāli taisnīgi

Enerģētiskie un klimatiskie pārkārtojumi jau dod labumu ekonomikai un veicina darbvietu radīšanu, un tiem ir potenciāls dot vēl vairāk. Laikposmā no 2000. līdz 2014. gadam nodarbinātība vidiskajos ekonomikas sektoros pieauga ievērojami straujāk (+49 %) nekā nodarbinātība visā tautsaimniecībā (+6 %)⁶⁰. Pašlaik ES ir 4 miljoni zaļo darbvietu. To skaitā ir aptuveni 1,4 miljoni darbvietu enerģētikas sektorā, kas saistīts ar atjaunojamo energoresursu tehnoloģijām⁶¹, un 900 000 darbvietu, kas saistītas ar energoefektivitātes darbībām⁶². Paredzams, ka, turpinoties klimata un enerģētikas pasākumiem, šie skaitļi augs, jo investīcijas Eiropā aizstāj fosilo kurināmo importu, Eiropas industrijas iegūst pirmiesācēju priekšrocības un pielāgošanās klimata pārmaiņām aizsargā darbvietas un nodarbinātības iespējas.

Lai gan no šīs pārkārtošanās labumu gūst lielākā daļai iedzīvotāju un reģionu, dažos gadījumos tā arī rada sociāla rakstura problēmas. Piemēram, regulatīvie vai fiskālie pasākumi var izraisīt neparedzētu regresīvu ietekmi, kas var saasināt enerģētisko nabadzību. Pastāv arī risks, ka ieguvumi no pārkārtošanās varētu nebūt vienmērīgi sadalīti. Lielākajā daļā sektoru, reģionu un iedzīvotāju grupu būs vērojama būtisks izaugsme, taču dažos gadījumos, iespējams, būs vajadzīgs atbalsts, lai pielāgotos šīm pārmaiņām. Runājot par enerģētisko nabadzību, lai gan tā ir samazinājusies līdz pirmskrīzes līmenim, starp dalībvalstīm joprojām pastāv būtiskas atšķirības⁶³. Šo problēmu risināšanai valstu līmenī ir daudz rīcībpolitiku; te īpaši varētu izcelt izglītības un apmācības, kā arī sociālo un fiskālo rīcībpolitiku. Lai mainīgas

⁶⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20170529-1?inheritRedirect=true>

⁶¹ https://irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2018/May/IRENA_RE_Jobs_Annual_Review_2018.pdf.

⁶² https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/CE_EE_Jobs_main%2018Nov2015.pdf.

⁶³ Par enerģētiski nabadzīgiem uzskata iedzīvotājus, kuriem ir kavēti komunālo pakalpojumu rēķini un/vai kuri nespēj pienācīgi apsildīt savas mājas.

ekonomikas apstākļos nākamajām paaudzēm nodrošinātu vajadzīgās prasmes, ir vajadzīgas apjomīgas un pastāvīgas investīcijas cilvēkkapitālā.⁶⁴

Iniciatīva, kas vērsta uz pārkārtošanās procesā esošiem ogļu ieguves un oglekļietilpīgiem reģioniem, palīdz mazināt sociālās sekas, ko rada pāreja uz mazoglekļa ekonomiku. Pašlaik 12 dalībvalstīs ir 41 ogļu reģions, kas ogļu ieguves sektorā joprojām nodrošina aptuveni 185 000 darbvieta. Eiropas Komisija palīdz šiem reģioniem izstrādāt stratēģijas par to, kā sagatavoties pārejai uz mazoglekļa ekonomiku, kurās divos veidos risināta iespējamā negatīvā sociālekonomiskā ietekme.

1. Pirmkārt, Eiropas Komisija ir izveidojusi atvērtu platformu, kura apvieno visas skartās ieinteresētās personas (valsts, reģionālās un vietējās pārvaldes iestādes, uzņēmumi, pilsoniskās sabiedrības organizācijas u. c.) un kurā var apmainīties ar paraugpraksi, mācīties cits no cita un saņemt informāciju par pieejamajiem ES atbalsta instrumentiem.
2. Otrkārt, Eiropas Komisija piedāvā īpaši pielāgotu atbalstu: tā var būt operatīva valsts darba grupa vai divpusējas apspriedes ar Komisijas ekspertiem. Šis atbalsts valstu un reģionālajām iestādēm palīdzēs apzināt veidus, kā sākt un virzīt šo pārkārtošanos. Šo atbalstu papildina esošie ES fondi, finansēšanas instrumenti un programmas. Pašlaik šo atbalstu izmanto 18 reģioni 8 dalībvalstīs⁶⁵. Agrīnā pieredze rāda, ka reģionālie pārkārtojumi jāplāno ar visu ieinteresēto personu plašu atbalstu. Tāpat šajā posmā kļuvis skaidrs, ka Eiropas līmeņa iesaiste ir iedarbīga, lai mobilizētu ieinteresētās personas un apzinātu investīciju avots, kas citādi netiktu apsvērti.

Iniciatīvas par tīru enerģiju ES salās mērķis ir paātrināt pāreju uz tīru enerģiju Eiropas salās, kurās ir vairāk nekā 1000 iedzīvotāju. Tās mērķis ir palīdzēt šīm salām izmantot vietējos atjaunojamos energoavotus, energoefektivitātes potenciālu un inovatīvas akumulācijas un transporta tehnoloģijas, kā arī kļūt enerģētiski pašpietiekamām, tādējādi samazinot izmaksas, vides piesārņojumu un atkarību no smagās degvielas elektroenerģijas ražošanā un vienlaikus radot izaugsmi un vietējās darbvieta.

Ir vairāk jāpievēršas enerģētiskās nabadzības jautājumam, kas joprojām aktuāls gandrīz 50 miljoniem cilvēku visā ES. Viens no galvenajiem veidiem, kā to panākt, ir veicināt investīcijas mājāsaimniecību energoefektivitātes kāpināšanā. Tas uzlabo dzīves apstākļus un samazina rēķinus par patērēto enerģiju. 2014.–2020. gadā no Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem ir piešķirti gandrīz 5 miljardi EUR, lai palīdzētu renovēt aptuveni 840 000 mājokļu. Turklāt nacionālo enerģētikas un klimata plānu ietvaros dalībvalstīm turpmāk būs jānovērtē enerģētiski nabadzīgo mājāsaimniecību skaits. Ja šis skaitlis būs liels, dalībvalstīm būs jāizklāsta rīcībpolitika un pasākumi, ar ko šī enerģētiskā nabadzība tiks mazināta. Lai atbalstītu šos procesus, Eiropas Komisija ir izveidojusi Eiropas Enerģētiskās nabadzības observatoriju⁶⁶, kuras uzdevums ir vākt datus, sniegt norādījumus un izplatīt paraugpraksi.

Eiropas Komisija 2016. gadā izveidoja Eiropas Solidaritātes korpusu, kas jauniešiem dod iespēju iesaistīties brīvprātīgajā darbā, stažēties vai strādāt dažādos projektos, tostarp klimata

⁶⁴ Lai gūtu pārskatu un uzzinātu viedokļus par gaidāmo ietekmi uz prasmēm, algām un uzdevumiem, sk. neseno Eurofound publikāciju “Employment Implications of the Paris Climate Agreement”: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2019/energy-scenario-employment-implications-of-the-paris-climate-agreement>.

⁶⁵ Šie reģioni ir Trenčīna (SK), Silēzija, Lejassilēzija un Lielpolijas vojevodiste (PL), Rietummaķedonija (EL), Žiu ieleja (RO), Morāvija, Karlovi Vari un Ūsti (CZ), Aragona, Astūrija un Kastīlija un Leona (ES), Saviņa un Zasavje (SI), Saksija, Saksija-Anhalte, Brandenbura, Ziemeļreina-Vestfālene (DE).

⁶⁶ <https://www.energypoverty.eu/>.

un enerģētikas projektos, no kuriem labumu gūst kopienas visā Eiropā. Līdz šim dalībai korpusa darbībās reģistrējušies aptuveni 120 000 jauniešu, no kuriem vairāk nekā 13 000 ir pabeiguši vai ir pašlaik iesaistīti solidaritātes darbībās.

Eiropas Komisija pasaules līmenī ir atbalstījusi to, ka ir jāaktualizē sociālais jautājums par nepieciešamību pēc “pārkārtošanās, kas ir taisnīga pret darbaspēku”, kas rada cienīgu darbu un kvalitatīvas darbvietas, kas ir viena no galvenajām problēmām, ar ko saskaras pasaule cīņā pret klimata pārmaiņām⁶⁷.

3. Pilsētu un vietējo kopienu iespēcināšana

Pilsētās mīt 70 % eiropiešu. Tās var dot spēcīgu atbalstu enerģētikas savienības mērķu sasniegšanā, taču tās arī saskaras ar specifiskām problēmām. Pilsētām ir noteicošā loma dažādos jautājumos; tie ir: būvniecības standarti, mobilitāte pilsētās, pielāgošanos klimata pārmaiņu ietekmei, siltumapgāde un aukstumapgāde un atjaunojamā enerģija. Vietējās varas iestādes spēj saskatīt izdevības, bet bieži vien tās nespēj pilnvērtīgi izstrādāt rīcībpolitikas un mobilizēt investīcijas.

Cenšoties palīdzēt mobilizēt rīcību vietējā līmenī, Eiropas Komisija uzņēmās galveno lomu ES Pilsētas mēru pakta klimata un enerģētikas jomā izstrādē. Pakts ir augšupēja iniciatīva, ar kuras palīdzību vietējās un reģionālās varas iestādes demonstrē savas darbības pārejā uz mazoglekļa ekonomiku, saņem atbalstu, apmainās ar labu praksi un kopīgo resursus. ES Pilsētas mēru pakts ir pasaulē plašākais vietējo pašvaldību tīkls, kurā ir iesaistījušās vairāk nekā 8800 pilsētu, kas pārstāv vairāk nekā 230 miljonus Eiropas iedzīvotāju. Šīs pilsētas, kas palīdzēs izpildīt gandrīz trešdaļu no ES 2020. gada saistībām attiecībā uz emisiju samazināšanu, jau ir samazinājušas savas emisijas par 23 % salīdzinājumā ar bāzes gada pārskatu⁶⁸. Līdz pagājušā gada beigām apņēmību līdz 2030. gadam sasniegt vērienīgāku mērķrādītāju, proti, samazināt oglekļa emisijas par 40 %, un īstenot papildu pielāgošanās darbības bija paudušas vairāk nekā 1500 pilsētu. Dalība paktā ir atvērta ikvienai Eiropas pilsētai, kuras ir gatava uzņemties saistības klimata un enerģētikas jomā, lai palīdzētu sasniegt ES mērķus. Pakts ir arī iedvesmojis līdzīgas Eiropas Komisijas finansētās iniciatīvas citos pasaules reģionos, kuras visas ir apvienotas Pasaules mēru pakta aliansē ar mērķi paātrināt enerģētikas pārkārtošanu, tiecoties uz Parīzes klimata nolīguma mērķu sasniegšanu.

Sekmīgi uz priekšu virzās arī ES pilsētattīstības programma. Ar enerģētikas savienību saistītus jautājumus risina vairākas no pašreiz īstenotajām 14 partnerībām, kurās saskaņā ar inovatīvu pārvaldības pieeju ir iesaistītas vietējās pašvaldības, dalībvalstis un ES iestādes⁶⁹. Iniciatīvā “Inovatīvas pilsētvides darbības” turpina testēt **inovatīvus risinājumus**, kurus varētu pārnest uz citām ES pilsētām. Papildus pašreizējiem enerģētikas pārkārtošanas projektiem tiek atbalstīti jauni projekti par pielāgošanos klimata pārmaiņām un gaisa kvalitāti⁷⁰. **URBIS ir jauna Eiropas Investīciju konsultāciju centra paspārnē izveidota urbāno investīciju konsultatīvā platforma**, kas palīdz pilsētām veicināt, paātrināt un iegūt urbānās investīcijas. URBIS jau ir sācis apstrādāt 36 pieprasījumus no visas Eiropas, kas

⁶⁷ ANO COP24 konferencē, kas norisēja Katovicē 2018. gada decembrī, ES kopā ar 54 valstīm pieņēma Silēzijas deklarāciju par solidaritāti un taisnīgu pāreju, kurā aicināts nodrošināt pret darbaspēku taisnīgu pārkārtošanos un radīt cienīgu darbu un kvalitatīvas darbvietas, kas ir svarīgs faktors Parīzes nolīguma īstenošanai.

⁶⁸ http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC103316/jrc103316_com%20achievements%20and%20projections_online.pdf.

⁶⁹ Piemēram, partnerības tādās jomās kā enerģētika, pielāgošanās klimata pārmaiņām, mobilitāte pilsētās, gaisa kvalitāte un mājokļi; <https://ec.europa.eu/futurium/en/urban-agenda>.

⁷⁰ <https://www.uia-initiative.eu/en>

aptver plašu urbāno apakšsektoru klāstu. Eiropas Komisija turpinās strādāt kopā ar Eiropas Investīciju banku, lai attīstītu *URBIS*.

Visbeidzot, enerģētikas savienības regulatīvais satvars atzīst vietējo un reģionālo aktoru nozīmi, jo īpaši Pārvaldības regulā, un aicina rīkoties, piemēram, mazoglekļa mobilitātes un energoefektīvu ēku jomā⁷¹.

4. Jauni pētniecības un inovācijas atbalsta veidi

Pētniecība un inovācija ir galvenie enerģētikas savienības mērķi. Paziņojumā “Paātrināt inovāciju tīras enerģijas jomā”⁷² izklāstīta stratēģija, kā veicināt pētniecību un inovāciju tīras enerģijas jomā, un kā rezultātu ātri laist tirgū. Šajā stratēģijā noteiktas prioritātes un, izmantojot pētniecības un inovācijas pamatprogrammu “Apvārsnis 2020”, 2018.–2020. gada periodam aptuveni 2,5 miljardi EUR atvēlēti ar mērķi dekarbonizēt ES ēku fondu; nostiprināt ES vadošo lomu atjaunojamo energoresursu jomā; attīstīt enerģijas akumulācijas risinājumus un elektromobilitāti; un veicināt integrētu pilsētu transporta sistēmu. Iepriekš minētā atbalstam Stratēģiskais energotehnoloģiju plāns (SET plāns) apvieno detalizētus īstenošanas plānus⁷³ publiskā un privātā sektora investīcijām visās šajās prioritātēs ar mērķi nodrošināt, lai Eiropa enerģētikas pārkārtošanā kļūtu par līderi. Programmā “Apvārsnis Eiropa”, kas sāksies 2021. gadā, ir izmantota uz uzdevumiem orientēta pieeja, kurai būs konkrēti mērķrādītāji un termiņi, lai sasniegtu sabiedriskos mērķus. Priekšlikumā ir iekļauta uzdevumu joma “klimatneitrālas un viedas pilsētas”.

Eiropas Komisija veicina jaunus veidus, kā pētniecības projektu rezultātus laist tirgū. Tā gatavojas izveidot kolektīvo investīciju fondu kopā ar *Breakthrough Energy*⁷⁴ (koalīcija, kuras dalībnieki ir privātie investori, globālās korporācijas un finanšu iestādes), lai atbalstītu inovatīvus Eiropas uzņēmumus, kas izstrādā radikāli jaunas tīras enerģijas tehnoloģijas un laiž tās tirgū. Turklāt atbalstu revolucionārām inovācijām, tai skaitā tīras enerģijas tehnoloģiju jomā, sniedz arī pilotrežīmā izveidotā Eiropas Inovācijas padome, kura palīdz attīstīt inovācijas un laist tās tirgū, dotācijas kombinējot ar kapitālinvestīcijām. Papildu apliecinājums ES finansēto projektu panākumiem ir vairāk nekā 100 enerģētikas un resursefektivitātes projekti, kuri ir atlasīti un iekļauti Pasaules efektīvo risinājumu alianses portfeli⁷⁵. Ļoti veiksmīgs izrādījies enerģētisko demonstrējumu projektu instruments *InnovFin*⁷⁶; 2018. gadā tas mobilizēja vairāk nekā 140 miljonus EUR, bet pilotfāzē no 2015. līdz 2017. gadam tika mobilizēti tikai 25 miljoni EUR. Tādējādi kopējais ES atbalsts šobrīd sasniedz gandrīz 170 miljonus EUR, bet projektu kopējās izmaksas ir bijušas lielākas nekā 350 miljoni EUR. Ņemot vērā lielo pieprasījumu atbalstīt liela mēroga inovatīvu tehnoloģiju demonstrējumus, *InnovFin* enerģētisko demonstrējumu projektiem un Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta parāda instrumentiem ir pārdalīti neizmaksātie līdzekļi no programmas *NER300*⁷⁷. Pētniecību un inovāciju, pamatojoties uz pārdomātu specializāciju, atbalsta arī kohēzijas politikas fondi; pieejamais ES finansējums ir vismaz 2,5 miljardi EUR, no kuriem 2018. gada beigās aptuveni 1,2 miljardi EUR jau bija piešķirti izraudzītiem

⁷¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva (ES) 2018/844 par ēku energoefektivitāti (OV L 156, 19.6.2018., 75.–91. lpp.).

⁷² Paziņojums “Paātrināt inovāciju tīras enerģijas jomā” (COM (2016) 763 final), 2016. gada 30. novembris.

⁷³ <https://setis.ec.europa.eu/actions-towards-implementing-integrated-set-plan/implementation-plans>.

⁷⁴ <http://www.b-t.energy/>.

⁷⁵ <https://solarimpulse.com/network/EUFunded>.

⁷⁶ http://www.eib.org/attachments/thematic/innovfin_energy_demo_projects_en.pdf.

⁷⁷ Programmas *NER300* nosaukums radies no tā, ka ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas trešā posma vajadzībām tika izveidota jauno iekārtu rezerve (*NER*), no kuras tika pārdoti 300 miljoni emisijas kvotu.

projektiem⁷⁸. Eiropas Komisija ir arī izveidojusi **Inovācijas fondu**, ar kura palīdzību tā plāno investēt aptuveni 10 miljardus EUR inovatīvās tīrajās tehnoloģijās.

ES atbalsta tīras enerģijas tehnoloģiju jomā strādājošo akademiķu un inovatoru Eiropas tīkla izveidi. Atbalstu jaunuzņēmumiem sniedz Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūts, tam izmantojot zināšanu un inovācijas kopienu (ZIK) tīklu. Laikā no 2018. līdz 2020. gadam no ZIK piešķirti aptuveni 150 miljoni EUR, lai izstrādātu risinājumus, kas veicina inovāciju tīras enerģijas jomā.

Kosmosa un ūdeņraža tehnoloģiju jomā rodas jaunas interešu jomas. Kā ierosināts Eiropas kosmosa programmas regulā⁷⁹, Eiropas Komisija veicina ES kosmosa tehnoloģiju ieviešanu. Eiropas kosmosa programmas *Copernicus* un *Galileo* ir devušas iespēju rast inovatīvus risinājumus, kas būtu vērtīgi visai ekonomikai, tostarp enerģētikas nozarei un cīņai ar klimata pārmaiņām. Pozicionēšanas pakalpojumi nodrošina precīzākas laikapstākļu prognozes, un ES Zemes novērošanas iespējas ļaus precīzi konstatēt CO₂ un metāna⁸⁰ emisijas, kas ļaus veiksmīgāk izstrādāt klimata un enerģētikas rīcībpolitikas. Svarīga nozīme var būt arī ūdeņradim, ko var izmantot lielapjoma/starpsezonu enerģijas akumulācijai un vispārējās energosistēmas optimizācijai, kas iespējama, sasaistot dažādas nozares. Ūdeņradis var būt noderīgs gāzes infrastruktūras, transporta un energoietilpīgo nozaru dekarbonizācijā. Pēdējo 10 gadu laikā ar kopuzņēmuma *FCH* palīdzību ūdeņraža tehnoloģiju jomā investēts vairāk nekā 1 miljards EUR.

Eiropa ieņem vadošo lomu kodolsintēzes attīstīšanā, un uzskata to par daudzsološu mazoglekļa enerģijas avotu nākotnei. ES investīcijas *ITER*⁸¹, ko tā veikusi kopā ar ASV, Japānu, Ķīnu, Krieviju, Dienvidkoreju un Indiju, jau ir devušas taustāmus ieguvumus ES ekonomikai un sabiedrībai inovācijas un izaugsmes ziņā. Eiropas uzņēmumi un pētniecības centri izstrādā tehnoloģijas, kas nākotnē ļaus izmantot kodolsintēzi, un tām jau ir atrasti dažādi pielietojumi ārpus enerģētikas nozares.

5. Eiropas industriālās konkurētspējas saglabāšana un stiprināšana

Lai stimulētu diskusijas starp industriju dalībniekiem visās vērtības veidošanas ķēdēs, kā arī lai uzlabotu saiknes starp pētniecību un industrijām, Eiropas Komisija 2017. gadā nāca klajā ar trim industriju virzītām iniciatīvām akumulatoru, atjaunojamās enerģijas un būvniecības jomā. Lai veicinātu informācijas un pieredzes apmaiņu starp industriju pārstāvjiem, akadēmiskajām aprindām, vietējām pašvaldībām un politikas veidotājiem, Eiropas Komisija izveidoja arī Industriālo tīras enerģijas forumu, kas ir neatņemams ikgadējo ES Industrijas dienu (2018. gada 22. un 23. februāris, 2019. gada 5. un 6. februāris, kā arī atsevišķi atjaunojamās enerģijas industrijai veltīts pasākums 2019. gada 18. martā) elements.

2018. gada maijs tika izveidots Kopīgu Eiropas interešu projektu stratēģiskais forums (IPCEI). Tas aptver svarīgas stratēģiskas vērtības veidošanas ķēdes (piemēram, akumulatori).

Akumulatoriem būs īpaša stratēģiska nozīme Eiropas ekonomikas dekarbonizācijā, ES stratēģiskās autonomijas nostiprināšanā energoapgādes jomā un ES industriālās konkurētspējas veicināšanā. Akumulatoriem būs ļoti liela nozīme elektrotīklu pārvaldībā, jo

⁷⁸ <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/esif-energy>.

⁷⁹ Priekšlikums regulai, ar ko izveido Savienības kosmosa programmu un Eiropas Savienības kosmosa programmas aģentūru, COM/2018/447 final, 2018. gada 6. jūnijs.

⁸⁰ Eiropas Komisija ir uzsākusi pētījumu par metāna emisijām enerģētikas nozarē.

⁸¹ ES piedalās starptautiskā konsorciā, kas Francijas dienvidos būvē eksperimentālu objektu, kurš pazīstams ar nosaukumu *ITER* (no latīņu valodas “ceļš”). Tā būs lielākā kodolsintēzes iekārta, kura ražos enerģiju, un pašlaik tas ir viens no vērienīgākajiem enerģētikas projektiem pasaulē.

tos izmantos no atjaunojamiem energoresursiem iegūtās elektroenerģijas sadalei un akumulācijai. Tie arī palīdzēs veicināt mazemisiju un bezemisiju mobilitāti. Turpinot Eiropas Akumulatoru alianses⁸² iesākto darbu, Eiropas Komisijas ziņojumā par stratēģiskā rīcības plāna akumulatoru jomā īstenošanu: stratēģiskas akumulatoru vērtībķēdes veidošana Eiropā (pieņemts⁸³ kopā ar šo ziņojumu) uzsvērts šīs stratēģiskās vērtībķēdes nozīmīgums. Tajā aprakstītas dažādās grūtības, ar ko Eiropā saskaras akumulatoru sektors, un ir ziņots par progresu, kas panākts Eiropas Komisijas stratēģiskā akumulatoru rīcības plāna īstenošanā⁸⁴.

Izšķirīga nozīme Eiropas ekonomikas dekarbonizācijā ir arī tam, vai tiks **pilnībā īstenota aprites ekonomikas pieeja** (jo īpaši energoietilpīgos sektoros, piemēram, tērauda, cementa un stikla sektorā), vienlaikus saglabājot vai palielinot tās konkurētspēju. Izejmateriālu atkārtota izmantošana un reciklēšana rada mazākas emisijas un mazina Eiropas atkarību no izejvielu piegādes⁸⁵. 2018. gada decembrī Eiropas Komisija izziņoja Plastmasas aprites aliansi, kurā piedalās galvenās nozaru ieinteresētās personas no visas plastmasas vērtības veidošanas ķēdes; šī aliansē ir viens no Komisijas neatlaidīgajiem centieniem mazināt plastmasas pieguļojumu, palielināt reciklētās plastmasas īpatsvaru un stimulēt tirgus inovāciju.

6. *Investīcijas ilgtspējībā un enerģētikas pārkārtošanā*

Šobrīd Eiropa ir gandrīz pārvarēta investīciju iztrūkuma problēma, kas aktualizējās pēc finanšu krīzes. Tomēr, lai nākotne būtu pārticīga⁸⁶, ir ļoti svarīgi turpināt veikt augstas kvalitātes investīcijas, un enerģētikas savienība ir svarīga joma, kurā veikt investīcijas. Lai gūtu labumu no 2030. gada klimata un enerģētikas satvara, laikposmā no 2020. līdz 2030. gadam papildus katru gadu būs vajadzīgi aptuveni 180 miljardi EUR investīciju⁸⁷. Lai sasniegtu klimatneitralitāti, 2030.–2050. gada periodā ik gadu būs vajadzīgas papildu investīcijas 142–199 miljardu EUR apmērā⁸⁸ (salīdzinājumā ar bāzes līniju, kuru veido esošie pasākumi⁸⁹, kam jau vajadzīgi gandrīz 400 miljardi EUR investīciju gadā⁹⁰). Publiskā sektora finansējums var palīdzēt piesaistīt papildu investīcijas vai arī ievirzīt šīs investīcijas pareizajā virzienā, taču lielākajai daļai investīciju būs jānāk no privātiem avotiem. Tāpēc gan enerģētikas savienība, gan ES industriālā rīcībpolitika cenšas samazināt riskus, kas saistīti ar tīras enerģijas investīcijām. Dalībvalstīm arī turpmāk būs jāuzņemas centrālā loma ieņēmumu nodrošināšanā, tam izmantojot atbalsta shēmas. Tomēr atjaunojamās enerģijas piegādātāju ieņēmumu nodrošināšanā arvien lielāku nozīmi iegūs ilgtermiņa patēriņa pasākumi, proti, korporatīvie elektroenerģijas iepirkuma līgumi.

⁸² https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/european-battery-alliance_en.

⁸³ Ziņojums par stratēģiskā rīcības plāna akumulatoru jomā īstenošanu: stratēģiskas akumulatoru vērtībķēdes veidošana Eiropā (COM(2019) 176 final), 2019. gada 9. aprīlis.

⁸⁴ Pielikums paziņojumam “Eiropa kustībā. Ilgtspējīga mobilitāte Eiropai: droša, satīknota un tīra” (COM(2018) 293 final), 2018. gada 17. maijs.

⁸⁵ <https://www.sitra.fi/en/publications/circular-economy-powerful-force-climate-mitigation/>

⁸⁶ 2019. gada izaugsmes pētījums: stiprāka Eiropa globālas nenoteiktības apstākļos (COM(2018) 770 final), 2018. gada 21. novembris.

⁸⁷ Salīdzinājumā ar 2016. gada atsaucē scenāriju.

⁸⁸ Ja ietver transportu: 176–290 miljardi EUR gadā; sk. “In-depth analysis in support of the Commission Communication (2018) 773”, 10. tabula.

⁸⁹ Bāzes līnija, kas pieņemta, lai nodrošinātu 2030. gada energoefektivitātes (32,5 %) un atjaunojamo energoresursu (32 % no bruto enerģijas galapieprasījuma) mērķrādītāju sasniegšanu un lai turpinātu 2030. gada rīcībpolitikas, tās nepastiprinot un nepapildinot ar jaunām.

⁹⁰ Ja ietver transportu: 1200 miljardi EUR gadā; sk. “In-depth analysis in support of the Commission Communication (2018) 773”, 10. tabula.

Investīcijas atjaunojamajā enerģijā, energoefektivitātē un energoinfrastruktūrā mobilizē Investīciju plāns Eiropai (pazīstams arī kā “Junkera plāns”). No kopsummā 390 miljardu EUR lielajām investīcijām, kas tika mobilizētas ar Eiropas Stratēģisko investīciju fonda (ESIF) palīdzību, gandrīz 70 miljardi EUR investēti enerģētikas nozarē. Piemēram, ESIF finansējums ES ir palīdzējis 7,4 miljoniem māsaimniecību piekļūt atjaunojamajai enerģijai. ESIF atbalstu izmantojušas vairākas nacionālas un reģionālas dzīvojamo ēku energoefektivitātes investīciju programmas Francijā, Spānijā, Itālijā, Vācijā, Somijā, Polijā, Čehijā un citās dalībvalstīs. ESIF arī palīdzējis finansēt elektroenerģijas starpsavienotāju starp Itāliju un Franciju un lielus gāzes infrastruktūras projektus, piemēram, Adrijas jūras cauruļvadu un Melnās jūras gāzes savienojumu.

Būtisku atbalstu sniedz arī **ES kohēzijas politika**, no kuras līdzekļiem 2014.–2020. gada programmās visās piecās enerģētikas savienības dimensijās investēti 69 miljardi EUR (aptuveni 92 miljardi EUR ar valsts publisko un privāto līdzfinansējumu). Īstenošana norit sekmīgi, proti, 2018. gada beigās projektiem bija piešķirts 71 % no kopējā finansējuma. Aptuveni 2,5 miljardi EUR investīciju mazoglekļa ekonomikā realizēti ar finanšu instrumentu palīdzību.

Investīcijas māsaimniecību un MVU energoefektivitātes uzlabošanā ar renovācijas palīdzību papildus veicina iniciatīva “Energoviedu ēku vieda finansēšana”. Tas tiek panākts, ļaujot efektīvāk izmantot publiskos līdzekļus, t. i., i) izmantojot finanšu instrumentus (piemēram, garantētus aizdevumus) un energoefektivitātes līgumus; ii) uzlabojot apkopošanu un atbalstu projektu izstrādē; un iii) samazinot investīciju riskus.

2018. gada maijā Eiropas Komisija ierosināja nākamajā daudzgadu finanšu shēmā 2021.–2027. gadam turpināt stiprināt klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām⁹¹. Tā ierosināja pašreizējos klimata mērķiem paredzēto ES budžeta izdevumu mērķrādītājus palielināt no 20 %⁹² līdz 25 %. Tā arī ierosināja palielināt līdz 35 % programmas “Apvārsnis Eiropa” izdevumus klimata mērķu sasniegšanai⁹³. Projektiem vajadzēs būt noturīgiem pret pašreizējām un turpmākajām klimata pārmaiņām. Šo finansējumu papildinās instrumenti, kas sekmēs taisnīgu pāreju uz mazoglekļa ekonomiku oglekļatkarīgos reģionos, piemēram, ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas paspārnē izveidotais Modernizācijas fonds, par kura līdzekļiem no 2021. gada tiks atbalstīta energosistēmu dekarbonizācija un modernizācija 10 dalībvalstīs.

Lai veicinātu ilgtspējīgas investīcijas, Eiropas Komisija 2018. gada maijā ierosināja virkni pasākumu, lai izveidotu vienotu klasifikācijas sistēmu (taksonomiju), pēc kuras var noteikt, kas uzskatāms par vidiski ilgtspējīgu saimniecisko darbību. 2019. gada 25. februārī likumdevēji vienojās par šo jauno mazoglekļa etalonu paaudzi, kas reglamentēs informācijas atklāšanas pienākumus attiecībā uz to, kā institucionālie investori un aktīvu pārvaldītāji savos riska procesos var integrēt vidiskos, sociālos un pārvaldības faktorus. Ar šiem pasākumiem tiks arī izstrādāta jaunu mazoglekļa un pozitīvas oglekļa ietekmes etalonu kategorija, kas investoriem sniegs labāku informāciju par to investīciju radīto oglekļa pēdu.

Lai enerģētikas savienība būtu efektīva un rezultatīva, ir pakāpeniski jāatsakās no videi nedraudzīgām fosilā kurināmā subsīdijām, kā atzīts ES saistībās G20 satvarā. Laikposmā no 2008. līdz 2016. gadam fosilā kurināmā subsīdijas nesamazinājās. Tiek lēsts,

⁹¹ Moderns budžets Savienībai, kas aizsargā, dod iespējas un aizstāv: daudzgadu finanšu shēma 2021.–2027. gadam, COM(2018) 321 final, 2018. gada 2. maijs.

⁹² Šis skaitlis rāda, ka 2018. gadā kopējais sagaidāmais ieguldījums klimata aspektu integrēšanā sasniegs 19,3 %. Šo summu katru gadu pārskata.

⁹³ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-modern-budget-may_2018_en.pdf.

ka šo subsīdiu vērtība 2016. gadā bija 55 miljardi EUR, kas liecina, ka ES un valstu rīcībpolitikas vēl nav pietiekamas, lai no subsīdijām pakāpeniski atteiktos⁹⁴.

7. Spēcīga enerģētikas savienības ārējā dimensija

ES kā globālo procesu dalībniece ir bijusi viena no pirmajām, kura atzina klimata pārmaiņu radītās grūtības un izdevības, ko paver pāreja uz tīru enerģiju. Pateicoties ciešai koordinācijai ar ES dalībvalstīm, ES veiksmīgi darbojas enerģētikas un klimata diplomātijā, mobilizējot savus diplomātiskos tīklus un sadarbības aģentūras, lai panāktu vērienīgu globālu rīcību klimata jomā. Tas ietver saikņu veidošanu ar partnervalstīm un klimata finansējuma un tehniskās palīdzības palielināšanu, lai palīdzētu valstīm īstenot to nacionāli noteikto devumu saskaņā ar Parīzes nolīgumu. Jautājumā par rīcību klimata jomā ES ir organizējusi ministru sanāksmes ar Ķīnu un Kanādu, kuras ir palīdzējušas saglabāt uzticību globālai rīcībai klimata jomā. ES arī cieši sadarbojas ar G7 un G20 prezidentvalstīm un partneriem, lai veicinātu globālo klimata programmu, uzsverot, ka valstīm, kuras rada lielas emisijas, ir jāparāda līderība un jāpanāk progress. Turklāt iniciatīva “Misija – inovācija” kalpo kā svarīgs starpvaldību forums jaunām pētniecības un izstrādes darbībām. Ikgadējais iniciatīvas “Misija – inovācija” samits, ko organizē kopā ar ministru sanāksmi tīras enerģijas jautājumos⁹⁵, paver plašas iespējas paātrināt investīcijas tīras enerģijas inovācijā.

Fakts, ka ES pasaulē uzņēmusies vadošu lomu tīras enerģijas un klimata jautājumos, atsaucas arī uz citiem tās starptautiskajiem mērķiem. Klimata pārmaiņas darbojas kā “draudus palielinošs faktors”, kas veicina globālo nestabilitāti un liela mēroga migrācijas plūsmas. Savukārt tīras enerģijas investīcijas partnervalstīs paver izdevības attīstīt novatoriskas Eiropas mazoglekļa industrijas, un ES dara visu, lai šīs izdevības tiktu maksimāli izmantotas.

ES meklē jaunus veidus, kā salāgot tirdzniecības un klimata mērķus. Piemēram, ES un Japānas ekonomisko partnerattiecību nolīgums ir pirmais nolīgums pasaulē, kurā iestrādātas konkrētas saistības attiecībā uz Parīzes nolīgumu. Divpusējo tirdzniecības un enerģētikas attiecību jomā ES 2018. gadā vienojās ar Meksiku brīvās tirdzniecības nolīgumā iekļaut enerģijas un izejmateriālu sadaļu, un ES turpina uzstāt uz šādu sadaļu iekļaušanu arī pašreiz notiekošajās sarunās par brīvās tirdzniecības nolīguma noslēgšanu ar tādām nozīmīgām enerģijas un izejmateriālu valstīm kā Austrālija, Azerbaidžāna un Čīle.

Joprojām nav atrisināta starptautiskās aviācijas un jūras transporta emisiju problēma, ņemot vērā, ka nākotnē sakarā ar satiksmes pieaugumu tiek prognozēts arī emisiju kāpums. 2016. gada oktobrī Starptautiskā Civilās aviācijas organizācija vienojās izstrādāt CORSIA⁹⁶, kas ir globāls, tirgū balstīts pasākums, kurš būs pirmais solis ceļā uz emisiju kompensēšanu no 2021. gada, par atsauci izmantojot 2020. gada līmeni. Jūrniecības nozarē Starptautiskā Jūrniecības organizācija 2018. gada aprīlī pieņēma sākotnēju stratēģiju⁹⁷ par to, kā līdz 2050. gadam siltumnīcefekta gāzu emisijas no kuģiem samazināt vismaz par 50 % salīdzinājumā ar 2008. gada līmeni. Abās nozarēs šie būtiskie soļi virzībā uz dekarbonizāciju būs jānostiprina.

⁹⁴ <https://ec.europa.eu/energy/en/data-analysis/energy-prices-and-costs>.

⁹⁵ <http://www.cleanenergyministerial.org/>

⁹⁶ Starptautiskās aviācijas radīto oglekļa emisiju izlīdzināšanas un samazināšanas shēma. Vienošanās ietver: i) mērķi stabilizēt emisijas 2020. gada līmenī, prasot, lai aviosabiedrības kompensē savu emisiju pieaugumu, ii) galvenos globālās shēmas uzbūves elementus un iii) ceļvedi īstenošanas kārtības izstrādei; sk. https://ec.europa.eu/clima/policies/transport/aviation_en.

⁹⁷ [http://www.imo.org/en/OurWork/Environment/PollutionPrevention/AirPollution/Documents/Resolution%20MEPC.304\(72\)_E.pdf](http://www.imo.org/en/OurWork/Environment/PollutionPrevention/AirPollution/Documents/Resolution%20MEPC.304(72)_E.pdf).

ES darbošanās starptautiskajā arēnā ir palīdzējusi sasniegt enerģētikas savienības mērķi dažādot Eiropas energoavotus un nodrošināt enerģētisko drošību. ES uztur regulāru dialogu enerģētikas jomā ar galvenajiem enerģijas piegādātājiem un partneriem – gan divpusēji (Norvēģija, ASV, Irāna, Alžīrija, Ēģipte un Turcija), gan daudzpusējās platformās (piemēram, OPEC, Savienība Vidusjūrai, G7 un G20).

Gāzes piegādes jomā Eiropas Komisija ir veicinājusi vairākas trīspusēju sarunu kārtas starp Ukrainu un Krievijas Federāciju, kuru mērķis ir nodrošināt nepārtrauktu dabasgāzes tranzītu no Krievijas caur Ukrainu. Paredzams, ka pirmās dabasgāzes piegādes pa Dienvidu gāzes koridoru sāksies nākamajā gadā, pateicoties pastāvīgai ES sadarbībai ar visiem attiecīgajiem partneriem un projektā ieinteresētajām personām. Eiropas Komisija ir arī atbalstījusi Vidusjūras austrumu reģiona valstu pūliņus rast kopīgus risinājumus, kā tirgū laist to apjomīgos gāzes resursus. Eiropas Komisija joprojām ir apņēmības pilna atbalstīt šo reģionu tā centienos kļūt par dabasgāzes centru un dabasgāzes piegādātāju ES nākotnē. Tā turpinās īstenot rīcībpolitiku, kas vērsta uz piegādes avotu un transporta maršrutu lielāku dažādošanu, kā arī uzstāt uz enerģētikas *acquis* stingru īstenošanu visā Savienības teritorijā.

Eiropas Komisija atbilstoši savai 2016. gada stratēģijai⁹⁸ ir centusies nodrošināt, lai ES globālā līmenī kļūtu par vēl pievilcīgāku sašķidrinātās dabasgāzes (LNG) piegādes galamērķi, kam ir ļoti liela nozīme tās centienos dažādot piegādes avotus. Enerģētikas rīcībpolitikas jautājumos ES uztur ciešu saikni ar saviem nozīmīgākajiem partneriem, jo īpaši ASV; tā kā ASV piedāvā LNG par konkurētspējīgām cenām, gan ASV, gan ES ir veikušas konkrētus pasākumus, lai palielinātu LNG importu uz ES. Pēc Komisijas priekšsēdētāja Junkera un ASV prezidenta Donalda Trampa 2018. gada jūlija sanāksmes⁹⁹ LNG tirdzniecības apjomi ir palielinājušies, un 2019. gada marta beigās kopējais importa apjoms sasniedza gandrīz 9 miljardus kubikmetru¹⁰⁰. Lai vēl vairāk uzlabotu kontaktus starp uzņēmumiem, 2019. gada 2. maijā ES un ASV Enerģētikas padomes paspārnē notiks augsta līmeņa konference par LNG.

ES joprojām palīdz kaimiņvalstīm modernizēt enerģētikas nozari. Ar Enerģētikas kopienas starpniecību ES ir palīdzējusi līgumslēdzējām pusēm pieņemt ES enerģētikas un klimata *acquis* galvenos tiesību aktus. Pašlaik tiek atjaunināts Enerģētikas kopienas līgums.

Eiropas Komisija lielu uzmanību pievēršusi arī kodoldrošuma nodrošināšanai ārpus Eiropas Savienības robežām. ES kaimiņvalstīs ir organizēti tādi paši noturības testi, kādi veikti arī visos ES kodolreaktoros, un tie tiks veikti arī turpmāk. ES eksperti izvērtēja Baltkrievijas veikto noturības testu.

Civilās kodoldrošības jomā ES ir sekmīgi turpinājusi sadarbību ar Irānu, kā paredzēts Kopīgajā visaptverošajā rīcības plānā. Šajā kontekstā ES mērķis ir veicināt sadarbību, lai labāk izprastu Irānas civilās kodolenerģētikas vajadzības un pakāpeniski vairotu uzticību Irānas kodolprogrammai, kā arī sekmēt plašāku attiecību atjaunošanu ar Irānu ilgtermiņā. ES ir sākusi vairākas darbības, lai atbalstītu šo procesu, jo īpaši kodoldrošuma, kā arī lai atbalstītu Irānas Kodolenerģijas regulatoru. ES arī nesen organizēja trešo ES un Irānas augsta līmeņa semināru par starptautisko sadarbību kodolenerģijas jomā un par kodolpārvaldību.

⁹⁸ ES stratēģija attiecībā uz sašķidrināto dabasgāzi un gāzes glabāšanu, COM(2016) 49 final, 2016. gada 16. februāris.

⁹⁹ Eiropas Komisijas paziņojums presei “ES un ASV 25. jūlija kopīgais paziņojums: ASV sašķidrinātās dabasgāzes (LNG) importa apjoms Eiropas Savienībā pieaug”, Briselē, 2018. gada 9. aprīlī. Tīmekļvietne: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4920_lv.htm.

¹⁰⁰ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1531_en.htm.

ES ir vēl vairāk paplašinājusi starptautisko sadarbību ar starptautiskajiem partneriem oglekļa tirgos, cieši sadarbojoties ar Ķīnu, lai atbalstītu tās valsts mēroga sistēmas izveidi un attīstību, kā arī ar Jaunzēlandi un Kaliforniju. ES ar Šveici parakstīja un noslēdza pirmo emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu sasaistes nolīgumu.

ES atzīst, ka ilgtspējīga un tīra enerģija ir ļoti svarīga attīstībai un globālajai stabilitātei. Tāpēc ES pastāvīgi palielina atbalstu, kas palīdz piekļūt ilgtspējīgai un cenas ziņā pieejamai enerģijai. Pašreizējā daudzgadu finanšu shēmā 2014.–2020. gadam ilgtspējīgas enerģijas veicināšanai atvēlēti 3,7 miljardi EUR. Vienlaikus jārisina divas ļoti svarīgas problēmas: problēma piekļūt enerģijai un problēma, kas saistīta ar klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām. Ņemot vērā šo problēmu nozīmīgumu, ES cenšas atbalstīt arī enerģētikas nozares pārvaldību un piedāvāt inovatīvus finanšu mehānismus, kas palīdzētu ilgtspējīgas enerģijas jomā piesaistīt privātās investīcijas. Viens no šiem inovatīvajiem finanšu mehānismiem ir Eiropas ārējo investīciju plāns. Saskaņā ar jauno Āfrikas un Eiropas aliansi, kas tika izziņota 2018. gada septembrī, 2018. gada novembrī tika atklāta kopīga Āfrikas un Eiropas augsta līmeņa platforma platformu investīcijām ilgtspējīgas enerģijas jomā. Šī augsta līmeņa platforma dos ieguldījumu Āfrikas vadītajā Āfrikas Atjaunojamo energoresursu iniciatīvā.

Tā kā valdības vienas pašas nespēs nodrošināt globālo klimata mērķrādītāju sasniegšanu, ES sadarbojas ar pilsonisko sabiedrību visā pasaulē, privāto sektoru un vietējām un reģionālajām pašvaldībām, lai palīdzētu tām mobilizēt klimata darbības. Piemēram, Eiropas Komisija palīdz attīstīt Globālo Pilsētas mēru paktu klimata un enerģētikas jomā kopš tā izveides 2017. gadā. Līdz šim Globālajam paktam ir pievienojušās 9296 pilsētas, kas pārstāv vairāk nekā 808 miljonus cilvēku visā pasaulē un 10,59 % no pasaules iedzīvotāju kopskaita. Šādas darbības ne tikai stimulē pilsētas uzņemties saistības, bet arī sekmē investīcijas pilsētu klimata un enerģētikas plānos, izplatot pasaules līmenī risinājumus, kas vispirms ieviesti ES.

Euro globālās lomas stiprināšana enerģētikas nozarē

ES ir pasaulē lielākā enerģijas importētāja, kura pēdējo 5 gadu laikā ik gadu importējusi enerģiju vidēji 300 miljardu EUR vērtībā. Tāpēc tā ir stratēģiski ieinteresēta veicināt euro izmantošanu enerģētikas nozarē. Tas mazinātu Eiropas uzņēmumu pakļautību valūtas un politiskajiem riskiem. Tas mazinātu arī izmaksas un riskus, ar ko saskaras Eiropas uzņēmumi, kā arī procentu likmes mājāsaimniecībām.

Taču, lai to nodrošinātu, ES, dalībvalstīm, tirgus dalībniekiem un citiem spēlētājiem ir jāpieliek kopīgi pūliņi. Šā iemesla dēļ Eiropas Komisija 2018. gada decembrī pieņēma ieteikumu¹⁰¹ veicināt euro plašāku izmantošanu starptautiskajos enerģijas nolīgumos un darījumos. Eiropas Komisija ir arī noturējusi vairākas apspriedes ar ieinteresētajām personām par iespējām tirgū plašāk izmantot euro denominētus darījumus, tostarp darījumus, kas saistīti ar jēlnaftu, gāzi vai rafinētiem produktiem.

V. SECINĀJUMI

Enerģētikas savienības izveide ir prasījusi ciešu sadarbību starp ES iestādēm, dalībvalstīm un visiem sabiedrības slāņiem. Tā ir devusi nozīmīgu ieguldījumu Eiropas enerģētiskās drošības stiprināšanā. Tā ir panākta, savstarpēji savienojot valstu tirgus, vēl vairāk dažādojot energoavotus, plašāk izmantojot vietējos atjaunojamos energoresursus, īstenojot

¹⁰¹ Komisijas 2018. gada 5. decembra Ieteikums par euro starptautisko lomu enerģētikas jomā (C(2018) 8111 final), 5.12.2018.

energoefektivitātes pasākumus un veicinot labvēlīgu vidi investīcijām. Lai garantētu Eiropas enerģētisko drošību un konkurētspējīgas enerģijas cenas, šie centieni ir jāturpina.

Lai realizētu enerģētikas savienības ekonomisko potenciālu un veicinātu klimatneitralitāti, tagad ir jānodrošina stingra praktiskā īstenošana. Jaunais regulatīvais satvars un veicinošās darbības piesaista investīcijas, kas attīstīs visu Eiropas tautsaimniecību un radīs darbvietas, kā arī veicinās iekļaujošu izaugsmi. Lai mēs turpinātu gūt labumu, ir pienācis laiks centienus divkāršot. Ir jāraugās, lai pārkārtošanās būtu taisnīga un sociāli pieņemama. Jau no paša sākuma rīcībpolitikās uzmanība jāpievērš šā procesa sociālajām sekām.

No šā brīža līdz 2030. gadam ārkārtīgi svarīga nozīme būs notiekošajam iteratīvajam dialogam starp dalībvalstīm un Eiropas Komisiju par nacionālajiem enerģētikas un klimata plāniem. Šis dialogs palīdzēs rast kolektīvus risinājumus, veicinās savstarpēju atbalstu starp dalībvalstīm un iesaistīs visas ieinteresētās personas. Tas nodrošinās, ka ES kopīgi pilda savas saistības. Pēc tam, kad būs novērtēti dalībvalstu iesniegto nacionālo enerģētikas un klimata plānu projekti un Eiropas Komisija būs sniegusi ieteikumus, kas jāizdara līdz 2019. gada 30. jūnijam, dalībvalstis pirms 2019. gada 31. decembra pieņems savu plānu galīgo versiju. Nākamais ziņojums par enerģētikas savienības stāvokli tiks publicēts pirms 2020. gada oktobra. Līdz tam laikam jau varēs skaidri ziņot par progresu, kas panākts, īstenojot apstiprināto regulatīvo satvaru, un par jaunākajām norisēm veicinošo darbību jomā. Joprojām būs svarīgi atskatīties uz panākto un dinamiski pielāgoties jaunākajām norisēm.

Vēl svarīgāka nekā jebkad agrāk būs integrācija un inovācija visos ekonomikas sektoros un saskaņotības veicināšana starp dažādām saistītām rīcībpolitikām un dažādiem rīcības līmeņiem. Šī pieeja, kurā ietilpst enerģētika, klimata pārmaiņu mazināšana un pielāgošanās tām, gaisa kvalitāte, digitālās tehnoloģijas, rūpniecība, transports, zeme, lauksaimniecība, sociālie jautājumi, drošība un daudzi citi jautājumi, ir jāveicina Eiropas, valstu, reģionālā un vietējā līmenī. Tā ļaus ES stāties pretī tādiem nākotnes izaicinājumiem kā digitalizācija, patērētāju iespēcināšana un tādu elastīgu elektroenerģijas tirgu izveide, kas spēj tikt galā ar lielu variablu atjaunojamo energoresursu īpatsvaru.

Eiropas Komisijai ir jāturpina iesaistīt iedzīvotājus, vietējās iestādes un industrijas, lai veicinātu sadarbību, veidotu pilnīgas industriālās vērtību ķēdes un stiprinātu inovāciju un investīcijas pilsētās. Jo īpaši svarīgs aspekts būs nepieciešamā finansējuma nodrošināšana – ES finanšu sektoram ir potenciāls apmierināt investīciju vajadzības gandrīz 180 miljardu EUR apmērā, lai līdz 2030. gadam sasniegtu ES klimata un enerģētikas mērķrādītājus. Būs svarīgi rast stabilu ilgtermiņa finansējumu daudzu gadu garumā un nodrošināt, ka šis finansējums atbilst enerģētikas savienības vajadzībām.

ES ir jā saglabā un jāpastiprina sava līderība globālajās klimata un enerģētikas darbībās, vienlaikus sniedzot drošību visiem saviem iedzīvotājiem klimata un enerģētikas ziņā. Tādēļ būs ārkārtīgi svarīgi arī turpmāk stiprināt veicinošo satvaru, sekmēt enerģētikas pārkārtošanu un radīt piemērotus apstākļus klimatneitrālai ekonomikai.

ES stratēģiskais ilgtermiņa redzējums par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku 2050. gadā būs būtisks dokuments, kas dos skaidras norādes par to, kādā virzienā vajadzētu attīstīties enerģētikas savienībai. Eiropas Komisijas iesniegtais priekšlikums rāda virzienu, kādā jāstrādā, lai panāktu klimatneitrālu un modernu ekonomiku. Šajā dokumentā vēlreiz uzsvērts tas, cik svarīgs ir ES plašais veicinošais satvars, kas ļaus līdz gadsimta vidum panākt klimatneitralitāti. Šis satvars veicina labvēlīgus nosacījumus finansējumam un investīcijām ar ārējos faktoru internalizāciju, konsekvētu pētniecības un inovācijas programmu, pret reģioniem, ekonomikas sektoriem un plašāku

sabiedrību taisnīgu pārkārtošanos un pilnīgu attiecīgo rīcībpolitiku (tai skaitā ES budžeta, nodarbinātības un kohēzijas rīcībpolitiku) izmantojumu.